

Ruimte voor militaire activiteiten

Het Rijk is verantwoordelijk voor de ruimtelijke bescherming en aanwijzing van locaties voor militaire activiteiten. Het gaat daarbij om een vlootbasis, kazernes, militaire luchthavens, oefen- en schietterreinen, laagvliegroutes, helikopterlaagvlieggebieden, zend- en ontvangstinstallaties, radarstations en munitieopslagplaatsen evenals de daarbij behorende beperkingengebieden. Ook wordt gewerkt aan een nieuwe toetsingsmethode voor radarverstoring die meer ruimte biedt voor windenergie en hoogbouw.

Nationaal belang 12:
Ruimte voor militaire terreinen en activiteiten

3.4 Goed systeem van ruimtelijke ordening

Het Rijk is verantwoordelijk voor een goed systeem van ruimtelijke ordening. Dat betekent dat het systeem zo ingericht moet zijn dat integrale planvorming en besluitvorming op elk schaalniveau mogelijk is en bestaande en toekomstige belangen goed kunnen worden afgewogen. Bij nieuwe ontwikkelingen moet aandacht zijn voor de gevolgen op de waterhuishouding, het milieu en cultureel erfgoed.

Nationaal ruimtelijk belang 13:
Zorgvuldige afwegingen en transparante besluitvorming bij alle ruimtelijke plannen

Voor het bevorderen van zorgvuldig ruimtegebruik bij stedelijke ontwikkeling, wordt een 'ladder' voor duurzame verstedelijking opgenomen in het Besluit ruimtelijke ordening (Bro). Deze 'ladder' is een procesvereiste en gebaseerd op de zogenaamde 'SER-ladder'. Dit houdt in dat bij vaststelling van een ruimtelijk plan wordt gemotiveerd hoe een zorgvuldige afweging is gemaakt van het ruimtegebruik. Deze werkt met de volgende opeenvolgende stappen ('de treden van de ladder'):

1. Beoordeling door betrokken overheden of de beoogde ontwikkeling voorziet in een regionale, intergemeentelijke vraag voor bedrijventerreinen, kantoren, woningbouwlocaties en andere stedelijke voorzieningen. Naast de kwantitatieve beoordeling (aantal hectares of aantallen woningen) gaat het ook om kwalitatieve vraag (bijvoorbeeld een bedrijventerrein waar zware milieuhinder mogelijk is of een specifiek woonmilieu) op regionale schaal;
2. Indien de beoogde ontwikkeling voorziet in een regionale, intergemeentelijke vraag, beoordelen betrokken overheden of deze binnen bestaand bebouwd gebied kan worden gerealiseerd door locaties voor herstructurering of transformatie te benutten;
3. Indien herstructurering of transformatie van bestaand bebouwd gebied onvoldoende mogelijkheden biedt om aan de regionale, intergemeentelijke vraag te voldoen, beoordelen betrokken overheden of deze vraag op locaties kan worden ontwikkeld die passend multimodaal ontsloten zijn of als zodanig worden ontwikkeld.

Naast de ladder voor duurzame verstedelijking, is ook een goed en bestendig ontwerp onderdeel van een gedegen afweging in de planvormende fase. Indien het Rijk zelf verantwoordelijk is, zet het in een vroeg stadium altijd ruimtelijk ontwerp in. Indien anderen verantwoordelijk zijn stimuleert het Rijk om ontwerp vroegtijdig in te zetten. Verder zet het Rijk indien nodig het College van Rijksadviseurs in bij ruimtelijke ontwikkelingen en stimuleert het (inzet van) kennis en expertise van ontwerp en architectuur. Een voorbeeld hiervan is de Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam (IABR), waar op een aantal rijksprojecten additioneel ontwerpend onderzoek ingezet wordt.

Als laatste vraagt een goede ruimtelijke ordening om digitale beschikbaarheid van adequate ruimtelijke informatie. De nota 'GIDEON' heeft daarvoor de basis gelegd. Het Rijk zorgt voor het vaststellen van standaarden en zo nodig bijbehorende wetgeving en voor het realiseren

van landelijke voorzieningen. In de komende periode zet het Rijk in op het verbeteren van de samenhang tussen de diverse ruimtelijke (basis)registraties die de afgelopen tijd in het leven geroepen zijn. Een samenhangend stelsel van deze registraties komt de kwaliteit, snelheid en transparantie van ruimtelijke besluitvorming ten goede, en ondersteunt de verdere vereenvoudiging van het omgevingsrecht.

3.5 Een integrale aanpak – eenvoudig, sneller en beter

Voor de stedelijke regio's rondom de mainports, brainport en greenports maakt het Rijk een gebiedsgerichte, programmatische urgentieaanpak ter versterking van het brede vestigingsklimaat. Per stedelijke regio komt er een bestuurlijk trio: een bestuurder van het Rijk, een decentrale bestuurder en een regionale CEO uit bedrijfsleven. Dit bestuurlijk trio werkt als aanjager van de al geprioriteerde projectinvesteringen en begeleidt het pakket van integrale, regionale afspraken ter versterking van het vestigingsklimaat inclusief de afspraken voor het programma Beter benutten. Deze aanpak is gebaseerd op die van Randstad Urgent. De afspraken binnen het gebiedsgerichte programma zijn integraal en koppelen de rijksinvesteringen aan decentrale investeringen. Zo kunnen beide elkaar versterken bij het oplossen van ruimtelijke opgaven. Daarnaast borgt het Rijk met terughoudendheid een deel van de nationale belangen in de Amvb Ruimte.

Bij rijksprojecten werkt het Rijk volgens de werkwijze Sneller en Beter. Deze werkwijze moet door het vroegtijdige betrekken partijen (zoals decentrale overheden) leiden tot een krachtige besluitvorming voor zowel infrastructuurprojecten als gebiedsontwikkelingsprojecten. Dit houdt in dat bij een project na een startbeslissing binnen twee jaar een MIRT-verkenning wordt afgerond met een voorkeursbeslissing, waarbij bij de start van de verkenning al helder moet zijn of er zicht is op financiering voor de uitvoering. In de verkenning wordt tevens aandacht besteed aan participatie (breed en vroegtijdig) en trechtering naar een voorkeursbeslissing. Bij een positieve voorkeursbeslissing moet de planuitwerking binnen twee jaar leiden tot een besluit in het kader van de Tracéwet en/of de Waterwet. Versnelling en verbetering van het besluitvormingsproces vraagt in deze fase om vroegtijdige inschakeling van de markt, het voorbereiden van de oplevertoets en de participatie van direct belanghebbenden. Zo ontstaat er een juridisch solide besluit. Na het besluit kan begonnen worden met de uitvoering. Voor de verankering van deze processtappen wordt de Tracéwet herzien.

De principes van het advies van de Commissie Elverding⁴⁷ gebruikt het Rijk ook bij het komen tot een eenvoudig en samenhangend wettelijk stelsel (rondom ruimtelijke ordening, infrastructuur, water, wonen, milieu, natuur, landbouw, archeologie en monumenten). Dit zal voor de zomer 2012 ondermeer leiden tot een eerste wetsvoorstel voor een Raamwet omgevingsrecht. Tevens wordt de Crisis- en Herstelwet verankerd in reguliere wetgeving. Het Rijk houdt vast aan het huidige systeem van kostenverhaal. In technische zin wordt het kostenverhaal geoptimaliseerd door het onderzoeken van een forfaitaire bijdrage voor bovenplanse kosten⁴⁸. Dit zou de opties 'bovenplanse kosten' en 'bijdragen aan ruimtelijke ontwikkeling' in de toekomst kunnen vervangen. Uitgaven voor groen, landschap, parken, natuur en herstructurering komen in ieder geval hiervoor in aanmerking.

Rijksinvesteringen vinden de komende jaren vooral plaats in het hoofdnetwerk van weg en spoor en het water(systeem). Hiervoor zet het Rijk het Infrastructuurfonds en het nog op te richten Deltafonds in. Voor aanleg en verbetering van de primaire waterkeringen in beheer bij waterschappen vanaf 2014 betaalt het Rijk 50% conform het Bestuursakkoord Water.

⁴⁷ Commissie Elverding, *Sneller en Beter, advies Commissie Versnelling Besluitvorming infrastructurele Projecten*, Den Haag 2008.

⁴⁸ ECORYS Nederland BV in samenwerking met VD2-Advies, *Financieringsmiddelen uit gebiedsontwikkeling en bestemmingswijzigingen*, (bijlage bij TK 2009/10, 27581, nr. 39), Rotterdam 2010. Voorts is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om particuliere grondposities in kaart te brengen. Het "vervolgonderzoek naar een transparante grondmarkt" is geplaatst op www.rijksoverheid.nl.

Investeringsafspraken lopen via de MIRT overleggen tussen Rijk en regio. Tevens overlegt het Rijk met de regio in het MIRT-overleg over de wijze waarop de hoofdnetwerken en het onderliggende wegennet, het regionale openbaar vervoer en de fietsvoorzieningen optimaal op elkaar aan kunnen sluiten.

Het Rijk ontwikkelt samen met decentrale overheden en marktpartijen alternatieve vormen van financiering en nieuwe verdienmodellen die het bereiken van de nationale ruimtelijke doelen kunnen bevorderen. Daarnaast worden de mogelijkheden van nieuwe allianties (publiek-publiek en publiek-privaat) benut⁴⁹. In krimpregio's zet het Rijk het interbestuurlijke programma bevolkingsdaling door en werkt het aan het krimpbestendig maken van wet- en regelgeving. De BDU Verkeer en Vervoer wordt overgeheveld naar de algemene fondsen.

---

⁴⁹ In de brief "Prioritering investeringen mobiliteit en water" (van gelijke datum als deze structuurvisie) zijn de mogelijkheden voor tol en PPS voor infrastructuurprojecten beschreven.

NATIONALE RUIMTELIJKE HOOFDSTRUCTUUR

Het vergroten van de concurrentiekracht van Nederland door het versterken van de ruimtelijk-economische structuur van Nederland

- Stedelijke regio met topsectoren
- Mainport Schiphol
- Mainport Rotterdam
- Brainport Zuidoost Nederland
- Greenport
- Zuidas
- Stad van internationaal recht, vrede en veiligheid
- HSL /ICE station
- Overige luchthaven van nationaal belang
- Zeehaven van nationaal belang
- Binnenhaven van nationaal belang
- Elektriciteitscentrale > 500MW
- Mogelijke vestigingsplaats elektriciteitsproductie
- Kansrijk gebied windenergie *
- Aangewezen windenergiegebied
- Energienetwerk
- Buisleiding en -strook
- Ontwikkelingsrichting duurzame energie op zee na 2020

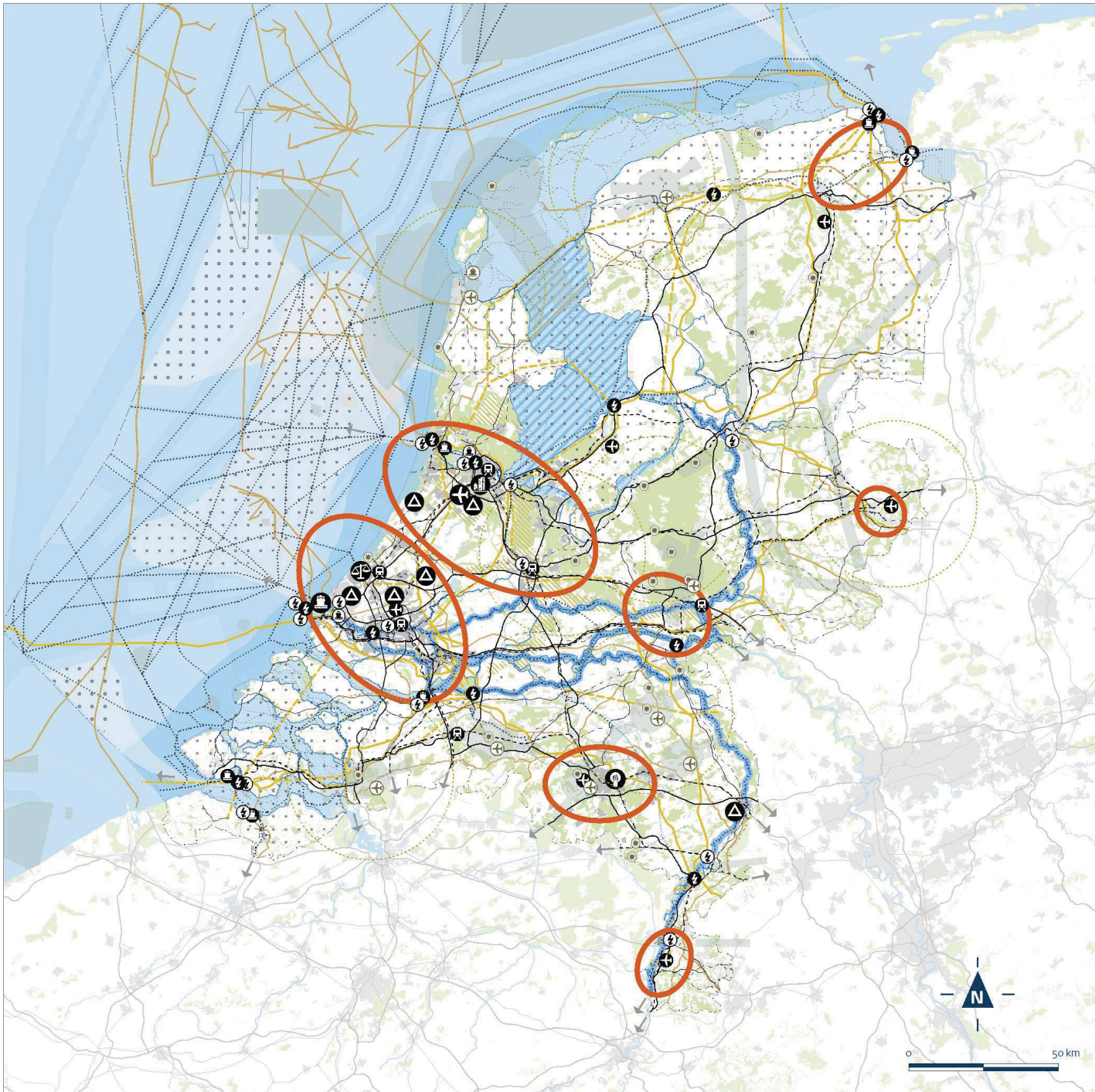
Het verbeteren, in stand houden en ruimtelijk zekerstellen van de bereikbaarheid waarbij de gebruiker voorop staat

- (Inter)nationaal Hoofdwegenet
- (Inter)nationaal spoorwegennet
- (Inter)nationaal hoofdvaarwegennet

Het waarborgen van een leefbare en veilige omgeving waarin unieke natuurlijke en cultuurhistorische waarden behouden zijn

- Uniek werelderfgoedgebied
- Nationaal natuurnetwerk* (kaartlaag wordt de nog te herijken EHS)
- Behouden kustfundament
- Zoetwatervoorziening
- Waterkering
- Zone met militaire beperkingen
- Militair luchtvaartterrein
- Marine haven
- Groot oefengebied en/of schietterrein
- Vereenvoudigde topografie

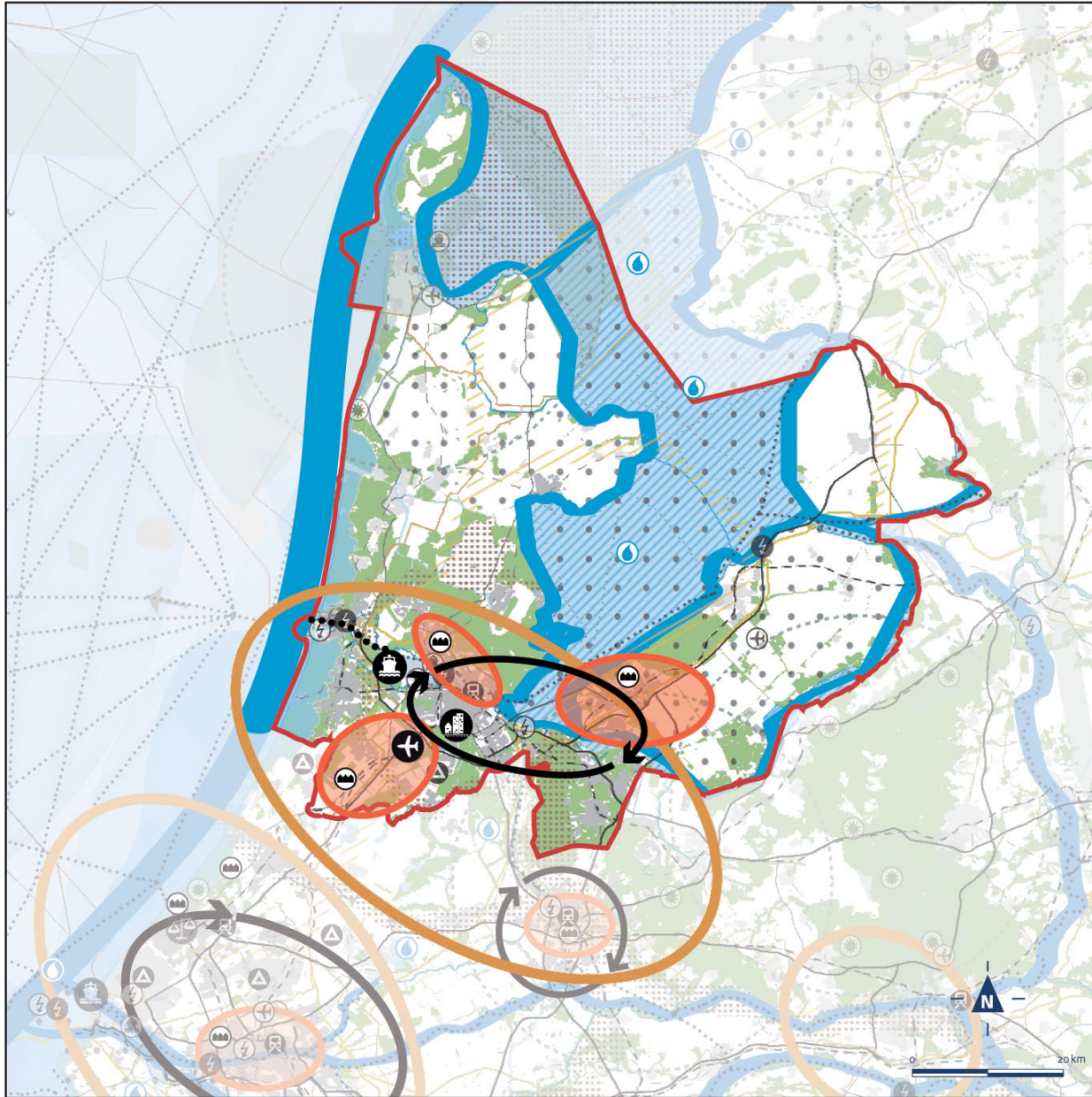
* Weergegeven gebieden op land zijn feitelijk kansrijk voor grootschalige windenergie, opgenomen als illustratie.

3.6 De nationale ruimtelijke hoofdstructuur

De rijksdoelen en nationale belangen leiden deels tot generieke instrumenten, bijvoorbeeld de 'ladder' voor duurzame verstedelijking. Voor een ander deel zijn de nationale belangen geografisch te duiden. Op onderstaande kaart is de nationale ruimtelijke hoofdstructuur weergegeven (achterin is deze kaart op groter formaat weergegeven).

De kaart met de nationale ruimtelijke hoofdstructuur bevat een samenvatting van de nationale belangen, waarvoor het Rijk verantwoordelijk is. Op deze kaart is op hoofdlijnen aangegeven welke gebieden en structuren van nationaal belang zijn bij de geformuleerde rijksdoelen rond concurrentiekracht, bereikbaarheid en leefbaarheid & veiligheid, zodat een samenhangende ruimtelijke hoofdstructuur zichtbaar wordt. Het is de concrete en geografisch gespecificeerde tussenstap voor 2028 op weg naar de ambities 2040.

GEBIEDSGERICHTE NATIONALE BELANGEN EN OPGAVEN

Noordwest-Nederland

- Stedelijke regio met topsectoren
- Versterken van mainport Schiphol
- Ontwikkeling Zuidas
- Havens Amsterdam
- Gebiedsontwikkeling Almere, Zaan-IJ-oever, Schipholregio
- Tracé hoogspanningsnetwerk
- Verbeteren bereikbaarheid Metropoolregio Amsterdam
- Zeetoegang IJ-mond
- Werelderfgoed
- (Herijkte) EHS incl. Natura 2000 gebieden
- Aanpak wateropgave:**
- Waterveiligheid
- Waarborgen zoetwatervoorziening
- Kaart onderlegger: nationale ruimtelijke hoofdstructuur

4 Gebiedsgerichte nationale belangen en opgaven

De drie hoofddoelen van het ruimtelijk en mobiliteitsbeleid kennen nationale opgaven die regionaal neerslaan. Voor alle nationale opgaven worden rijksinstrumenten ingezet, waarbij financiering slechts één van de instrumenten is. Ook decentrale overheden en marktpartijen dragen bij aan de realisatie van nationale opgaven. Om de samenhang tussen de verschillende nationale opgaven inzichtelijk te maken, worden de rijksopgaven in dit hoofdstuk per MIRT-regio beschreven. Omdat de kust diverse gebieden doorsnijdt is deze samen met de Noordzee in een aparte gebiedsparagraaf beschreven. De kaarten in dit hoofdstuk zijn uitsneden uit de nationale ruimtelijke hoofdstructuur aangevuld met de regionale opgaven.

4.1 Noordwest-Nederland

Het MIRT-gebied Noordwest-Nederland beslaat de provincies Noord-Holland en Flevoland en het IJsselmeergebied. De Metropoolregio Amsterdam is binnen dit gebied de grootste stedelijke regio. Opgaven van nationaal belang in dit gebied zijn:

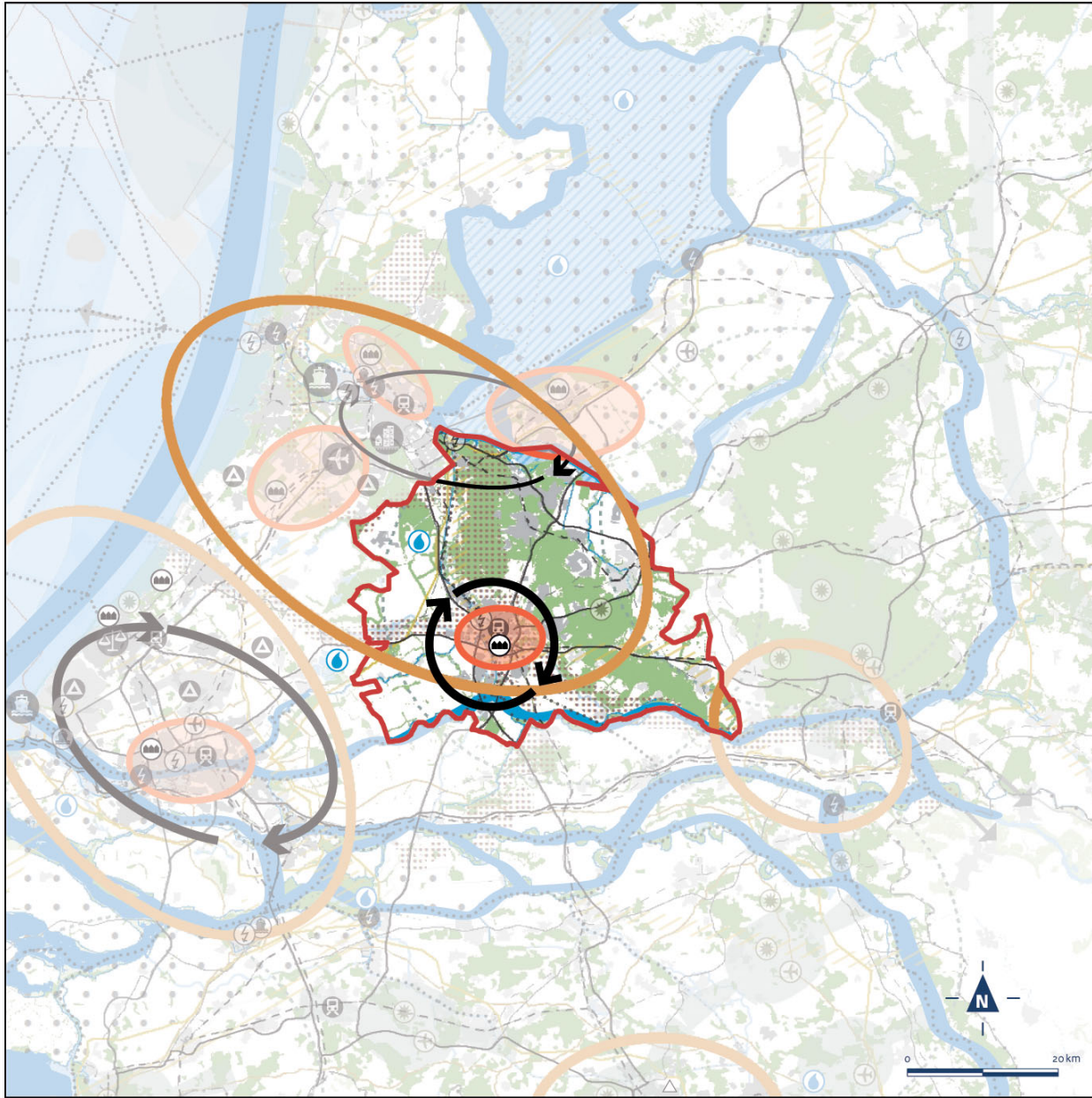
- Verbetering van de bereikbaarheid van de Metropoolregio Amsterdam (voornamelijk aan de noordkant van Amsterdam en op termijn de achterlandverbinding naar het oosten);
- Het versterken van de mainport Schiphol en het bijbehorende netwerk van verbindingen door het opstellen van de Rijksstructuurvisie voor de Schipholregio (SMASH). Hierin wordt onderzocht welke ruimtelijke en infrastructurele randvoorwaarden daartoe moeten worden geborgd. De samenhang met de overige ruimtelijke opgaven, zoals infrastructuur, woningbouw en energie komen ook in deze structuurvisie aan bod;
- Het ontwikkelen van de Zuidas als economische toplocatie en infrastructuurknooppunt (weg, spoor en openbaar vervoer) samen met andere overheden. Deze ruimte is nodig voor het behoud en aantrekken van (internationale) hoofdkantoren met hoogwaardige werkgelegenheid en versterking van de mainport Schiphol;
- Het mogelijk maken van de drievoudige schaalessprong in het gebied Amsterdam-Almere-Markermeer (woningbouw, werkgelegenheid, infrastructuur en groen/blauw) samen met betrokken overheden (RRAAM);
- Het ruimtelijk mogelijk maken van de Zaan-IJ-oeveren in Amsterdam (binnenstedelijke gebiedsontwikkeling: ontwikkelen aantrekkelijk woon-werkmilieu) samen met andere overheden;
- Versterking van de waterkeringen (hoogwaterbeschermingsprogramma⁵⁰) en meerlaagse veiligheid (inrichting), het verbeteren van het ecologisch systeem van het Markermeer-IJmeer (Natura 2000) en de zoetwatervoorziening (Deltaprogramma deelprogramma IJsselmeer);
- Het verzorgen van een adequate zeetoegang van de IJ-mond (Zeesluis IJmuiden);
- Het robuust en compleet maken van het hoofdenergienetwerk (380 kV);
- Het aanwijzen van voorkeursgebieden voor grootschalige windenergie in de kop van Noord Holland, Flevoland en IJsselmeer/Markermeer (onderdeel RRAAM);
- Het tot stand brengen en beschermen van de (herijkte) EHS, inclusief de Natura 2000 gebieden.

Het gebied van en rond de Metropoolregio Amsterdam kent een grote ruimtedruk. De regio staat voor een forse woningbouwopgave, zowel kwantitatief als kwalitatief. In het gebied van de Noordvleugel (exclusief het Utrechtse deel) is er tot 2040 een vraag naar bijna 320.000 extra woningen om in de groei van het aantal huishoudens te voorzien⁵¹. Tegelijkertijd is er de

---

⁵⁰ Ministerie van IenM et al., *Bestuursakkoord Water*, Den Haag 2011. In het Bestuursakkoord Water is afgesproken dat deze opgaven voor de helft door de waterschappen wordt gefinancierd.

⁵¹ Naar aanleiding van de motie De Rouwe (Tweede Kamer 2010/2011, 31089, nr. 80) over de houdbaarheid van de woningbouwprognose zal de bij deze cijfers behorende lange termijn bandbreedte nog nader onderzocht worden.

**GEBIEDSGERICHTE
NATIONALE BELANGEN EN OPGAVEN**

Utrecht

- Stedelijke regio met topsector
- Binnenstedelijke woningbouwontwikkeling
Utrecht en op lange termijn ontwikkeling A12-zone
- Tracé hoogspanningsnetwerk
- Goed laten functioneren van de draaischijf
- Werelderfgoedgebieden
- (Herijkte) EHS incl. Natura 2000 gebieden

Aanpak wateropgave:

- Waterveiligheid
- Waarborgen zoetwatervoorziening
- Kaart onderlegger: nationale ruimtelijke hoofdstructuur

opgave om woningen die niet meer voorzien in de behoefte te vervangen (tot 2040 bijna 140.000 woningen⁵²).

Gezien de potentiële groei van de Amsterdamse haven is er druk op de bestaande ruimte. Om die potentiële groei te faciliteren doen Rijk en regio onderzoek om te bekijken of inbreiding volstaat of dat uitbreiding nodig is. Voor 2015 komen Rijk en regio met een integrale visie op de Amsterdamse haven waarbij zij alle aanwezige belangen waaronder economie en cultureel erfgoed afwegen, mede op basis van uitkomsten van de planstudie Zeetoegang IJmuiden (in 2012).

De Metropoolregio Amsterdam heeft internationaal een sterke economische positie. Schiphol is de belangrijkste vestigingsplaatsconditie voor internationale bedrijven, hoofdkantoren en kenniswerkers en cruciaal voor het aantrekken van bedrijfsfuncties op het gebied van research & development, sales en logistiek voor vrijwel alle topsectoren in Nederland (waaronder de creatieve sector rond Amsterdam / Brainport Zuidoost Nederland, de zakelijke dienstverlening in het cluster Zuidas en de topsector life sciences). Naast de Mainport Schiphol dragen de Zeehaven Amsterdam, de luchthaven Lelystad en de economische sectoren handel en logistiek, zakelijke en financiële dienstverlening (waaronder vooral Zuidas), agrologistiek (Zaanstreek), ICT (Amsterdam is de op een na grootste Internet-exchange van de wereld) en nieuwe media, de creatieve industrie en flowers en food (greenports Aalsmeer en Duin- en Bollenstreek) bij aan de sterke internationale positie.

Te midden van de stedelijke en economische dynamiek bevinden zich rondom het stedelijke gebied enkele unieke cultuurhistorische waarden. Het Rijk beschermt de werelderfgoederen (De Beemster, de Stelling van Amsterdam en de Nieuwe Hollandse Waterlinie⁵³) door voor te schrijven dat ruimtelijke ontwikkelingen de kwaliteiten van deze werelderfgoederen moeten behouden of versterken.

Op het IJsselmeer, Markermeer en IJmeer is de Europese Natura 2000 regelgeving van toepassing, vanwege de unieke natuurwaarden in het gebied. Het IJsselmeer is daarnaast van (inter)nationaal belang omdat het een groot laaglandmeer is met landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten (als voormalige Zuiderzee) en een unieke weidsheid en openheid (rust, leegte, duisternis). In het Nationaal Waterplan (NWP) benoemt het Rijk vier opgaven voor het IJsselmeergebied: waterveiligheid, zoetwatervoorziening, ecologie (het IJsselmeer is onderdeel van de herijkte EHS) en ruimtelijke ontwikkeling (ruimte voor buitendijks bouwen). Binnen het Deltaprogramma worden deze opgaven gecombineerd met regionale ambities en wordt onderzocht of op termijn het IJsselmeerpeil moet meebewegen met de zeespiegel. In het NWP is bepaald dat het Markermeerpeil niet meestijgt met een mogelijke peilstijging van het IJsselmeer. Hiermee wordt onder meer de eventuele westwaartse (buitendijkse) uitbreiding van Almere en de ecologische schaalsprong van het Markermeer mogelijk gemaakt.

4.2 Utrecht

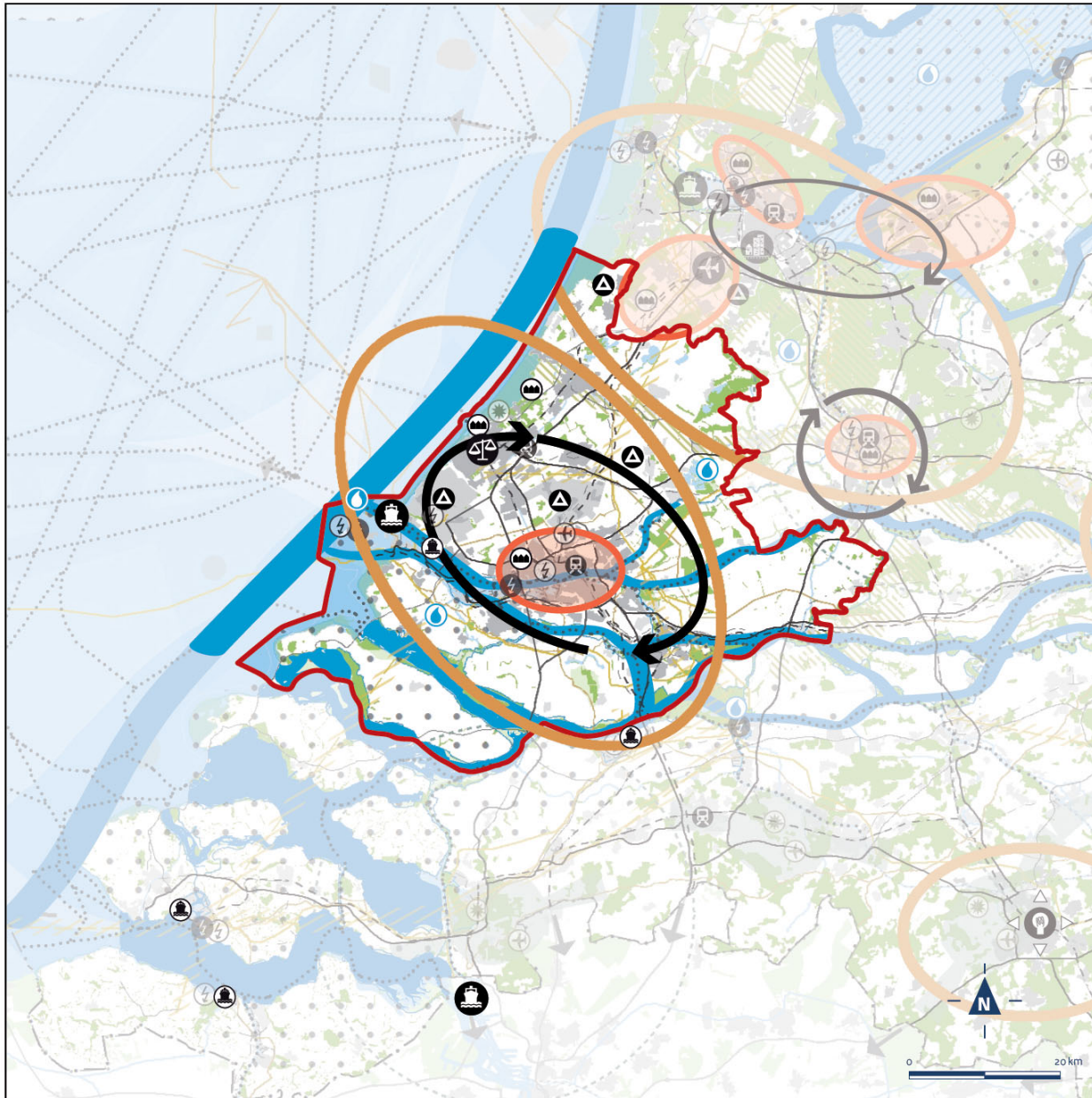
De MIRT-regio Utrecht bestaat uit de provincie Utrecht en is onderdeel van de Noordvleugel van de Randstad. De Gooi- en Vechtstreek wordt ook in deze regio betrokken. Opgaven van nationaal belang in dit gebied zijn:

- Het goed laten functioneren van de 'draaischijf' Nederland (weg, spoor en vaarweg);
- Realiseren van de waterveiligheidsopgave langs de Lek en Neder-Rijn (Hoogwaterbeschermingsprogramma, Ruimte voor de Rivier, deelprogramma Rivieren van het Deltaprogramma) en zoetwatervoorziening via het hoofdwatersysteem;

---

⁵² ABF Research, Primos 2011.

⁵³ De Nieuwe Hollandse Waterlinie staat op de voorlopige lijst Wereld Erfgoed.

GEBIEDSGERICHTE NATIONALE BELANGEN EN OPGAVEN

Zuidvleugel/Zuid-Holland

- Stedelijke regio met topsector
- Vernieuwen en versterken van de mainport Rotterdam en de Logistieke Delta
- Gebiedsontwikkeling Rotterdam-Zuid
- Woningbouwopgave
- Verbeteren van de bereikbaarheid
- Greenport
- Stad van recht, vrede en veiligheid
- Tracé hoogspanningsnetwerk
- Tracé buisleidingen
- Werelderfgoed
- (Herijkte) EHS incl. Natura 2000 gebieden

Aanpak wateropgave:

- Waterveiligheid kust en Zeeuwse Delta
- Waarborgen zoetwatervoorziening
- Tegengaan droogte/vezilting
- Kaart onderlegger: nationale ruimtelijke hoofdstructuur

- Het tot stand brengen en beschermen van de (herijkte) EHS, inclusief de Natura 2000 gebieden;
- Het robuust en compleet maken van het hoofdenrgienetwerk (380 kV) en het accommoderen van de inzet van de regio op geothermie en warmte- koudeopslag;
- Op lange termijn stimuleren van regionale ontwikkeling van de A12-zone.

De economische kracht van Utrecht zit voornamelijk in de hoog opgeleide bevolking, de kennisintensieve (zoals de Universiteit Utrecht, het KNMI en het onderzoekscentrum RIVM) en creatieve sectoren, de zakelijke en financiële dienstverlening en life sciences (Utrecht Science Park). Maar ook de centrale ligging en landschappelijke en cultuurhistorische waarden dragen bij aan de economische kracht.

De regio Utrecht kent een grote ruimtedruk vanwege de grote behoefte aan woningen in combinatie met de beperkte ruimte daarvoor. Daarnaast kent de regio Utrecht een hoge kwaliteit van het omliggende landschap (met onder andere kerngebieden van de Ecologische Hoofdstructuur) en aanwezige cultuurhistorische waarden (kandidaat werelderfgoed de Limes en de Nieuwe Hollandse Waterlinie⁵⁴).

De economie en het aantal huishoudens zal in Utrecht naar verwachting tot 2040 blijven groeien. Tot 2040 is er in de regio Utrecht nog een vraag naar ruim 100.000 woningen en bovendien vragen rond de 20.000 woningen om vervanging^{55,56}. Vanwege de complexiteit en omvang van de binnenstedelijke opgave en de relatie van deze opgave met het functioneren van de draaischijf Utrecht maken Rijk en regio hierover afspraken. Daarnaast hebben Rijk en regio in beginsel afgesproken om een deel van de woningbehoefte van de regio Utrecht (15.000 woningen) in Almere op te vangen.

4.3 Zuidvleugel/Zuid-Holland

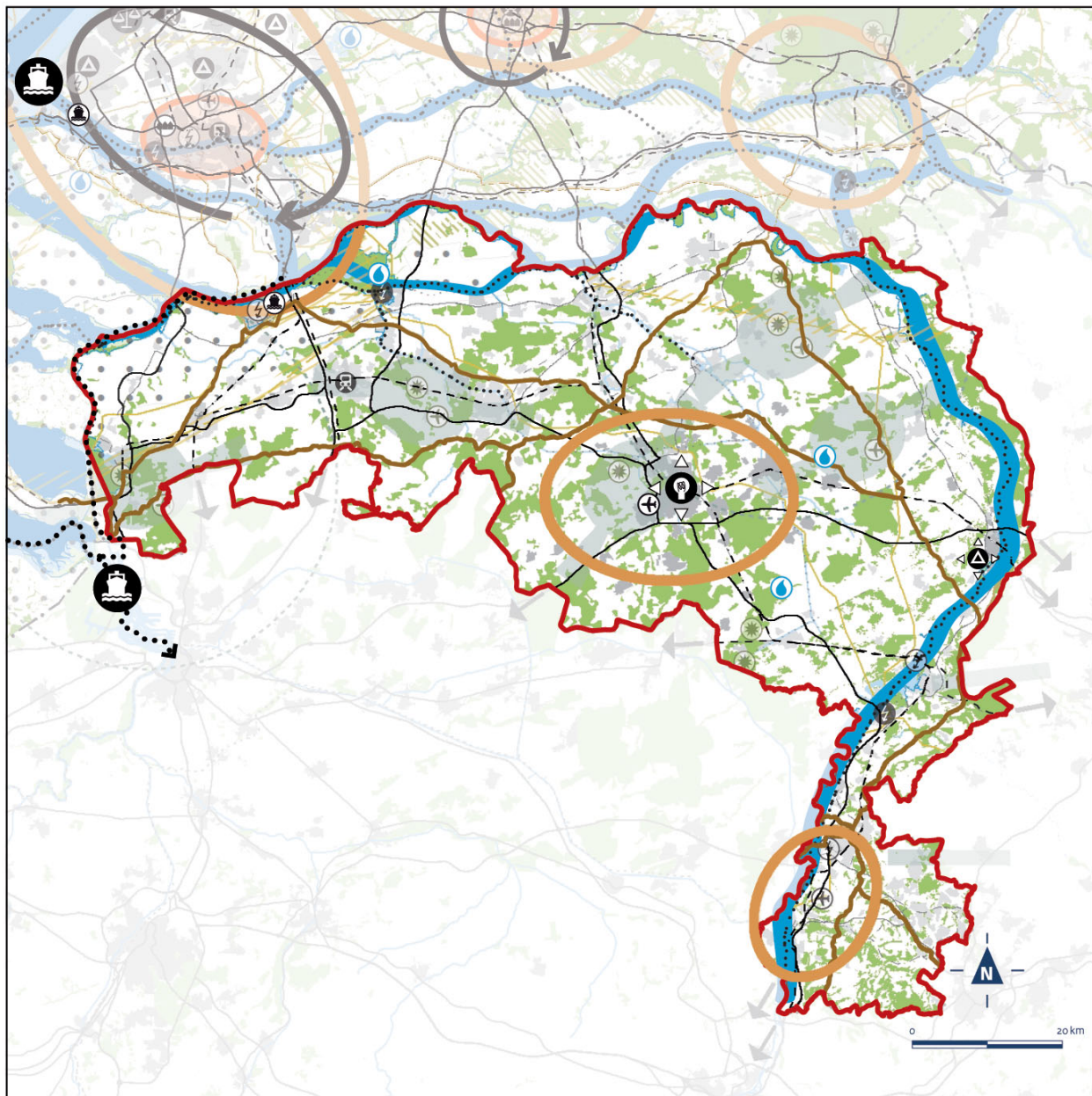
De MIRT-regio Zuidvleugel omvat de provincie Zuid-Holland, het Groene Hart en (een deel van) de Zuidwestelijke Delta. Opgaven van nationaal belang in dit gebied zijn:

- Het verbeteren van het vestigingsklimaat van de regio (Den Haag internationale stad, de stad/mainport Rotterdam en de Greenport Westland-Oostland) door het optimaal benutten en waar nodig verbeteren van de bereikbaarheid (weg, spoor, vaarweg), het oppakken van het nationale programma Rotterdam Zuid en het opstellen van de structuurvisies Nieuwe Westelijke Oeververbinding en Haaglanden;
- Vernieuwen en versterken van de mainport Rotterdam door het ontwikkelen van een efficiënt multimodaal logistiek netwerk in samenhang met de andere Nederlandse zeehavens, de haven van Antwerpen en achterlandknoten in lijn met de afspraken die hierover in het kader van de MIRT Verkenning Antwerpen-Rotterdam zijn gemaakt;
- Het borgen van de waterveiligheid en -kwaliteit, zoetwatervoorziening en ontwikkeling van een maatregelenpakket droogte/verzilting (Hoogwaterbeschermingsprogramma en Deltaprogramma met o.a. het deelprogramma zoetwater, Rijnmond-Drechtsteden, Zuidwestelijke Delta en Kust);
- Het aanwijzen van leidingstroken voor (toekomstige) buisleidingen van nationaal belang voor de Rotterdamse Haven;
- Het robuust en compleet maken van het hoofdenrgienetwerk (380 kV);
- Het tot stand brengen en beschermen van de (herijkte) EHS, inclusief de Natura 2000 gebieden (waaronder de Biesbosch en de Nieuwkoopse plassen). Daarnaast kent de regio belangrijke cultuurhistorische waarden (kandidaat Werelderfgoed de Limes⁵⁷).

^{54, 57} De Limes en de Nieuwe Hollandse Waterlinie staan op de voorlopige lijst Wereld Erfgoed.

⁵⁵ Wanneer het gehele Utrechtse deel van de Noordvleugel in beschouwing wordt genomen, dan liggen de opgaven nog fors hoger. Tot 2040 moeten er dan bijna 190.000 woningen worden bijgebouwd. De vervangingsopgave in dit gebied in de periode tot 2040 behelst een kleine 40.000 woningen.

⁵⁶ ABF Research, Primos 2011.

GEBIEDSGERICHTE NATIONALE BELANGEN EN OPGAVEN

Brabant en Limburg

- Stedelijke regio met topsectoren
  - (Internationale) bereikbaarheid brainport Zuidoost Nederland en greenport Venlo
  - Faciliteren van de ontwikkeling van de Logistieke Delta
  - Tracé hoogspanningsnetwerk
  - Tracé buisleiding
  - (Herijkte) EHS incl. Natura 2000 gebieden
- Aanpak wateropgave:
- Waarborgen waterveiligheid en -kwaliteit en
  - Waarborgen zoetwatervoorziening
  - Kansrijk gebied windenergie*
- Kaart onderlegger: nationale ruimtelijke hoofdstructuur

* Weergegeven gebieden zijn feitelijk kansrijk voor
grootschalige windenergie, opgenomen als illustratie

Klimaatadaptatie in relatie tot waterveiligheid en zoetwater is een belangrijke rijksopgave voor de Zuidvleugel. Binnen het deelprogramma Rijnmond-Drechtsteden (in samenwerking met de deelprogramma's Zoetwater en Zuidwestelijke Delta) wordt deze opgave opgepakt. De mate waarin de regio Rijnmond-Drechtsteden de wateropgave in het licht van klimaatverandering weet te combineren met haar ruimtelijke ambities is bepalend voor haar succes. De aard van die opgave vraagt erom binnen het Deltaprogramma nu voor te sorteren met een keuze voor een hoofdontwikkelingsrichting, maar wel ruimte te laten voor nieuwe inzichten.

Ook in de Zuidvleugel ligt een grote woningbouwopgave. Tot 2040 moeten er in dit gebied nog ongeveer 280.000 woningen worden bijgebouwd⁵⁸ en ongeveer 220.000 woningen worden vervangen. De extra woningvraag concentreert zich voor meer dan de helft (55%) in het gebied rond Den Haag. Ook in de regio Rotterdam en het gebied rond Leiden slaat een aanzienlijk deel van de uitbreidingsopgave neer (respectievelijk 20% en 10%). In de regio Rotterdam is echter vooral sprake van een kwalitatieve mismatch in gevraagde en beschikbare woningen en woonmilieus. Tot 2040 zullen hier ruim 100.000 woningen moeten worden vervangen.

De economie in de Zuidvleugel rust op vier pijlers: het Haven Industrieel Complex in de Rotterdamse regio concentratie van de topsectoren logistiek, energie, proces- en petrochemie; de Greenports Westland-Oostland, Duin- en Bollenstreek en Boskoop (concentratie van de topsectoren agrofood en tuinbouw); het internationaal cluster van recht, vrede en veiligheid in Den Haag en de concentraties van bedrijven en kennisinstellingen in de topsectoren high tech en life sciences (nanotechnologie TU Delft, Bio Science Park Leiden). Een goede onderlinge verbinding van deze gebieden en goede achterlandverbindingen is nodig om het vestigingsklimaat van de Zuidvleugel te versterken.

Uit de koppeling tussen de greenports en de mainport Rotterdam is meerwaarde te behalen. Grootchalige functieverandering van de tuinbouwfunctie in het Westland-Oostland door woningbouw kan negatieve economische effecten hebben⁵⁹. Voor de toekomst is verbinding tussen het havencomplex en kennisintensieve stedelijke bedrijvigheid belangrijk. Herstructurering van Stadshavens moet ook in dat licht gezien worden. Rotterdam The Hague Airport draagt bij aan de internationale bereikbaarheid van Nederland en is de uitwijkmogelijkheid voor Schiphol in geval van calamiteiten.

De (economische) kracht van de Zuidvleugel kan worden vergroot als de steden Rotterdam en Den Haag meer als een metropoolregio zouden functioneren. Door de verschillende steden beter te verknopen en de economisch belangrijke gebieden beter te ontsluiten inclusief (internationale) achterlandverbindingen wordt de ruimtelijk- economische structuur van de regio versterkt. Voor de bereikbaarheidsopgaven in Rotterdam en Den Haag worden in samenhang met de ruimtelijke opgaven Rijksstructuurvisies als onderdeel van de Tracéwet procedure opgesteld.

4.4 Brabant en Limburg

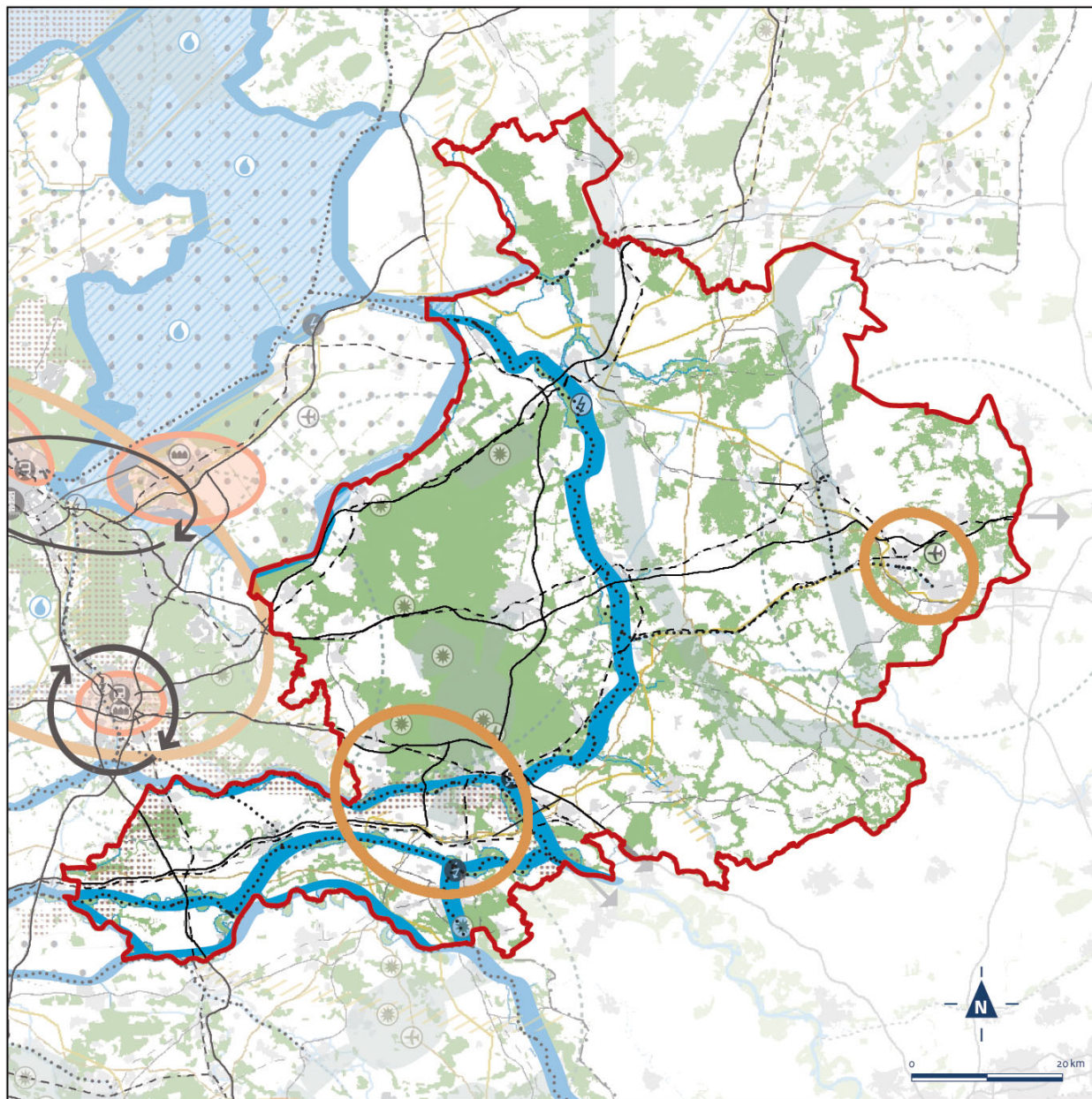
De MIRT-regio Brabant en Limburg omvat de provincies Noord-Brabant en Limburg met daarin de Brainport Zuidoost Nederland. Opgaven van nationaal belang in dit gebied zijn:

- Het verbeteren van het vestigingsklimaat van de Brainport Zuidoost Nederland (waaronder Brainport Avenue) en Greenport Venlo door het optimaal benutten en waar nodig verbeteren van de (internationale) bereikbaarheid van deze gebieden via weg, water, spoor en lucht (o.a. verdere ontwikkeling Eindhoven Airport);

---

⁵⁸ ABF Research, Primos 2011.

⁵⁹ Adviesgroep "Tuinbouwcluster Greenport.NL" (onder voorzitterschap van prof. dr. P. Nijkamp), *Vitaal tuinbouwcluster 2040; een toekomststrategie voor Greenport Holland*, Den Haag 2010.

GEBIEDSGERICHTE NATIONALE BELANGEN EN OPGAVEN

Oost-Nederland

- Stedelijke regio met topsectoren
  - Verbeteren van de achterlandverbindingen tbv. mainports Rotterdam en Schiphol
  - Tracé hoogspanningsnetwerk
  - (Herijkte) EHS incl. Natura 2000 gebieden
- Aanpak wateropgave:
- Waterveiligheid rivierengebied
  - Kaart onderlegger: nationale ruimtelijke hoofdstructuur

- Het borgen van de waterveiligheid en -kwaliteit en zoetwatervoorziening voor de korte termijn (zoals Maaswerken en uitvoering hoogwaterbeschermingsprogramma) en de lange termijn. Binnen het Deltaprogramma wordt deze opgave opgepakt;
- Het tot stand brengen en beschermen van de (herijkte) EHS, inclusief de Natura 2000 gebieden;
- Het ruimtelijk mogelijk maken van het (internationaal) buisleidingnetwerk vanuit Rotterdam en Antwerpen naar Chemelot en het Roergebied;
- Het robuust en compleet maken van het hoofdenegienetwerk (380 kV) over de grens;
- Het aanwijzen van voorkeursgebieden voor grootschalige windenergie in het westelijk deel van Noord Brabant.

In de regio Eindhoven moeten vanwege de groei van het aantal huishoudens in de periode tot 2040 nog bijna 50.000 woningen worden bijgebouwd, en ook een kleine 30.000 woningen worden vervangen die niet meer voldoen aan de woonwensen⁶⁰. Het vestigingsklimaat voor (buitenlandse) bedrijven en kenniswerkers behoeft versterking met hoogwaardige woonmilieus, stedelijke voorzieningen en grensoverschrijdende verbindingen. Ook de diversiteit aan toegankelijke groengebieden rond de steden en een robuust netwerk voor natuur vormen voor deze regio een belangrijke vestigingsfactor. In Parkstad Limburg is het aanpakken van de krimpopgave van belang.

Brainport Zuidoost Nederland is de belangrijkste toptechnologieregio van ons land met een sterke concentratie van de topsectoren high tech systemen en materialen, life sciences, energie, chemie, agrofood en tuinbouw met de daaraan gelieerde logistiek. Het centrum van de Brainport is gelegen in Eindhoven met een grote concentratie van high tech bedrijven en de High Tech Campus. Daarnaast zijn DSM in Sittard-Geleen als chemiecluster (o.a. Chemelot Campus), Maintenance Valley in West- en Midden Brabant, het medische cluster in Maastricht en de greenport Venlo als cluster van agrofood, tuinbouw en logistiek belangrijk voor de concurrentiekracht. De haven van Moerdijk raakt steeds verder geïntegreerd in mainport Rotterdam, als overloophaven en belangrijk knooppunt in de corridor Rotterdam-Antwerpen. Opgave is hier om logistieke ontwikkelingen goed te koppelen aan deze corridorontwikkeling (conform de logistieke delta).

4.5 Oost-Nederland

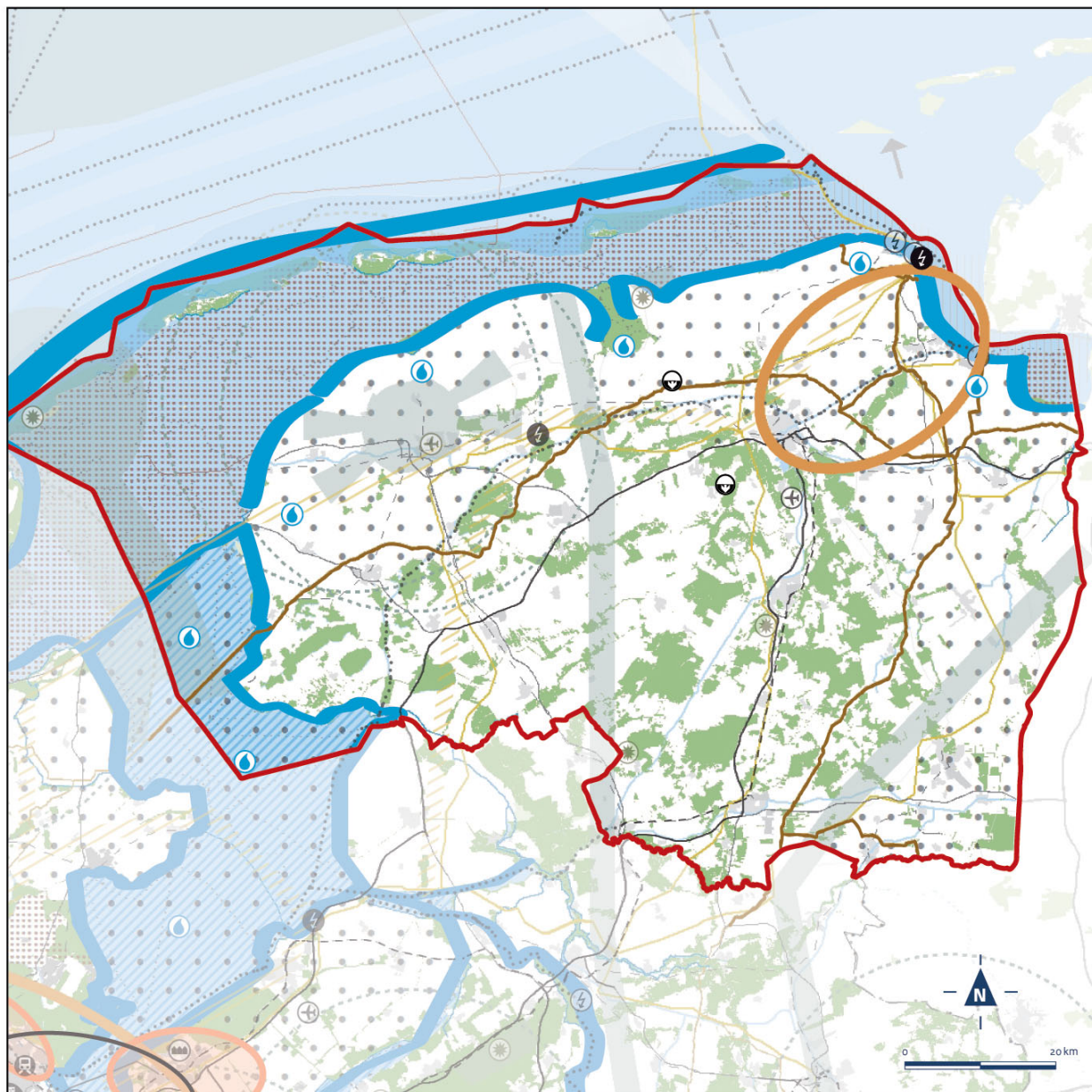
De MIRT-regio Oost-Nederland bestaat uit de provincies Overijssel en Gelderland. Opgaven van nationaal belang in dit gebied zijn:

- Het waar nodig verbeteren van de internationale achterlandverbindingen (weg, spoor en vaarwegen) die door Oost Nederland lopen. Dit onder andere ten behoeve van de mainports Rotterdam en Schiphol;
- Het formuleren van een integrale strategie voor het totale rivierengebied van Maas en Rijntakken (Waal, Nederrijn, Lek en de IJssel, deelprogramma rivieren van het Deltaprogramma) en de IJsselvechtdelta (deelprogramma's zoetwater en rivieren) voor waterveiligheid in combinatie met bereikbaarheid, ruimtelijke kwaliteit, natuur, economische ontwikkeling en woningbouw;
- Het tot stand brengen en beschermen van de (herijkte) EHS, inclusief de Natura 2000 gebieden (zoals de Veluwe);
- Het robuust en compleet maken van het hoofdenegienetwerk (380 kV), onder andere door het aanwijzen van het tracé voor aansluiting op het Duitse hoogspanningsnet.

Oost-Nederland omvat veel natuurgebieden (bijvoorbeeld de Natura 2000 gebieden de Veluwe, de Sallandse Heuvelrug en de Weerribben) en levert daarmee een belangrijke bijdrage aan het (inter-)nationale natuurnetwerk voor biodiversiteit. Daarnaast kent de regio

---

⁶⁰ ABF Research, Primos 2011.

GEBIEDSGERICHTE NATIONALE BELANGEN EN OPGAVEN

Noord-Nederland

- Stedelijke regio met topsectoren
  - Reservering energiecentrales Eemshaven
  - Tracé hoogspanningsnetwerk
  - Aanwijzen ondergrondse opslag
  - Aanwijzen leidingenstrook buisleidingen
  - (Herijkte) EHS incl. Natura 2000 gebieden
- Aanpak wateropgave:
- Ontwikkeling van een robuust kustlandschap
  - Waarborgen zoetwatervoorziening
  - Kaart onderlegger: nationale ruimtelijke hoofdstructuur

belangrijke cultuurhistorische waarden (de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Limes⁶¹). Tegelijkertijd zijn er in Oost-Nederland een aantal gebieden waar de effecten van bevolkingsdaling nu nog niet voelbaar zijn, maar op termijn wel voelbaar zullen zijn (zogenaamde anticipeergebieden).

Kennis en innovatie zijn de stuwende krachten van de economie van dit gebied. In Oost-Nederland manifesteren zich voornamelijk de volgende drie economische concentraties: Food Valley in en rond Wageningen (topsector agrofood), Health Valley in en rond Nijmegen (topsector life sciences) en nanotechnologie in Twente (topsector high tech systemen en materialen).

De (internationale) achterlandverbindingen (weg, spoor en vaarwegen) die door Oost-Nederland lopen zijn van internationaal belang voor het functioneren van de mainports en daarmee de topsector logistiek. Een burgerluchthaven Twente kan in regionaal ruimtelijk-economisch perspectief bijdragen aan de internationale bereikbaarheid van de Euregio.

4.6 Noord-Nederland

De MIRT-regio Noord-Nederland bestaat uit de provincies Fryslân, Groningen en Drenthe. Opgaven van nationaal belang in dit gebied zijn:

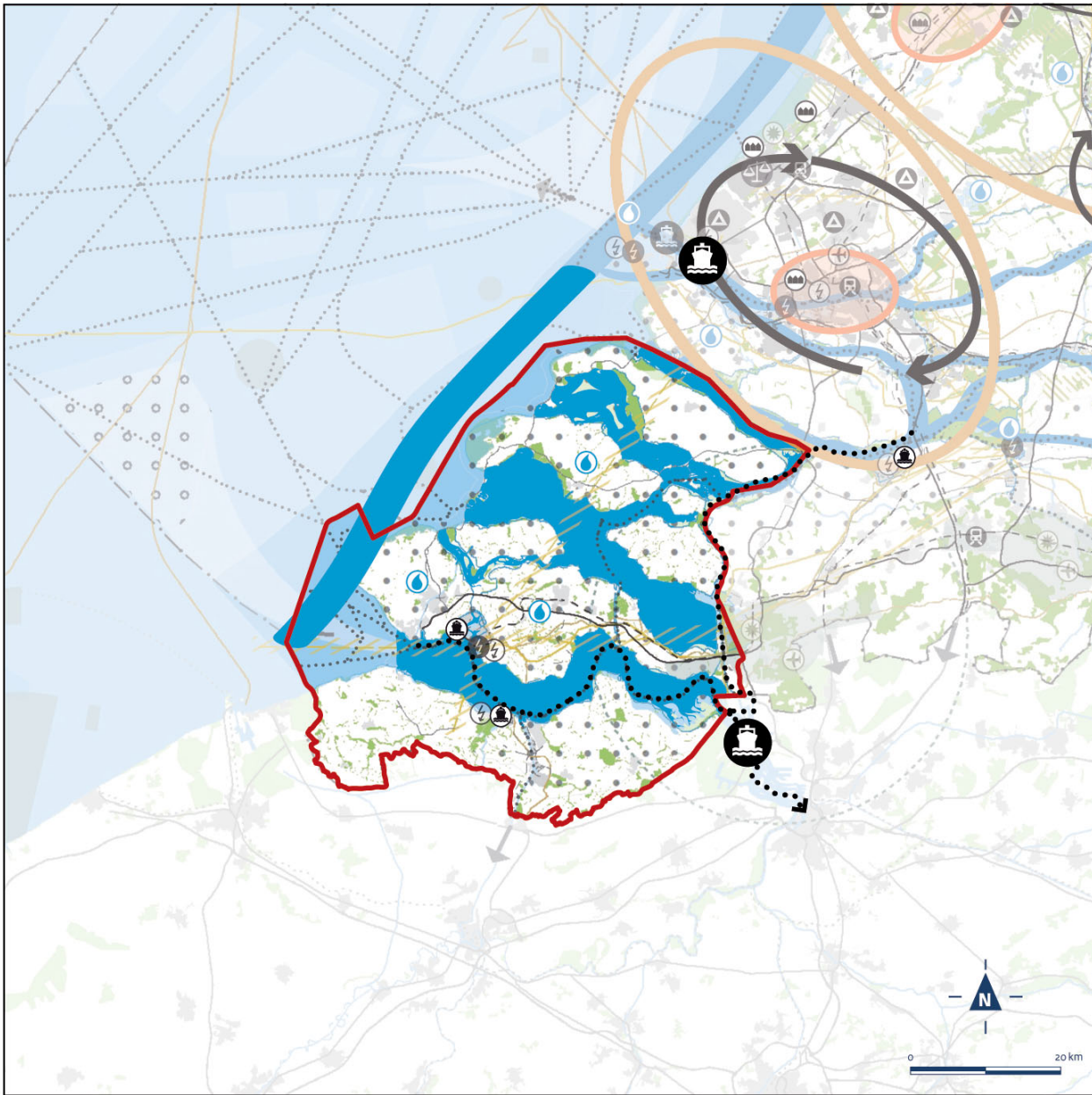
- Het versterken van Energyport door het aanwijzen van locaties voor de vestiging van energiecentrales in de Eemshaven en het robuust en compleet maken van het hoofdenenergiernetwerk van Eemshaven via Ens naar Diemen (Noordwest 380 kV verbinding);
- Het aanwijzen van leidingstroken voor buisleidingen voor gas en het ruimtelijk reserveren van locaties voor ondergrondse opslag;
- Het aanwijzen van voorkeursgebieden voor grootschalige windenergie in Noord Nederland;
- De ontwikkeling van een robuust kustlandschap en zoetwatersysteem ter vergroting van de waterveiligheid en waterzelfvoorziening en het voorkomen van verdroging (o.a. door versterking afsluitdijk en bijbehorende sluizencomplexen, Hoogwaterbeschermingsprogramma en deelprogramma's Zoetwatervoorziening, IJsselmeer en Waddengebied van het Deltaprogramma);
- Het tot stand brengen en beschermen van de (herijkte) EHS, inclusief de Natura 2000 gebieden en het Werelderfgoed (de Waddenzee).

De economische kracht van Noord Nederland ligt in de sterke internationale positie met betrekking tot energie, chemie (Delfzijl) en water(kennis)technologie. Energyport (Noord-) Nederland is het energieknooppunt van Noordwest Europa. Een groot aantal kabels en (buis)leidingen van elektriciteit, gas, telecom en data landt aan in de Eemshaven en vertakt zich naar de rest van Nederland en Europa. Energyport vormt het kenniscentrum voor energievoorziening en –transitie. Tevens is er in de regio Noord Nederland in een aantal gebieden sprake van bevolkingskrimp.

De Waddenzee maakt onderdeel uit van het Europese Natura 2000 netwerk en van de herijkte EHS. Bovendien is de Waddenzee door de Unesco aangewezen als natuurlijk werelderfgoed. Het integrale beleid van het Rijk voor de Waddenzee staat weergegeven in de PKB Derde Nota Waddenzee. De hoofddoelstelling is de duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied.

---

⁶¹ De Limes en de Nieuwe Hollandse Waterlinie staan op de voorlopige lijst Wereld Erfgoed.

GEBIEDSGERICHTE NATIONALE BELANGEN EN OPGAVEN

Zuidwestelijke Delta

- Faciliteren van de ontwikkeling van de Logistieke Delta
- Verbeteren bereikbaarheid voor de binnenvaart
- Tracé hoogspanningsnetwerk
- (Herijkte) EHS incl. Natura 2000 gebieden

Wateropgave Zuidwestelijke Delta:

- Waterveiligheid en -kwaliteit en herstel estuariene dynamiek
- Waarborgen zoetwatervoorziening
- Kaart onderlegger: nationale ruimtelijke hoofdstructuur

4.7 Zuidwestelijke Delta

De MIRT-regio Zuidwestelijke Delta beslaat de gehele provincie Zeeland. De opgaven op en rond de Zuid-Hollandse eilanden en in het laaggelegen deel van West-Brabant worden ook in deze MIRT-regio betrokken. Opgaven van nationaal belang in dit gebied zijn:

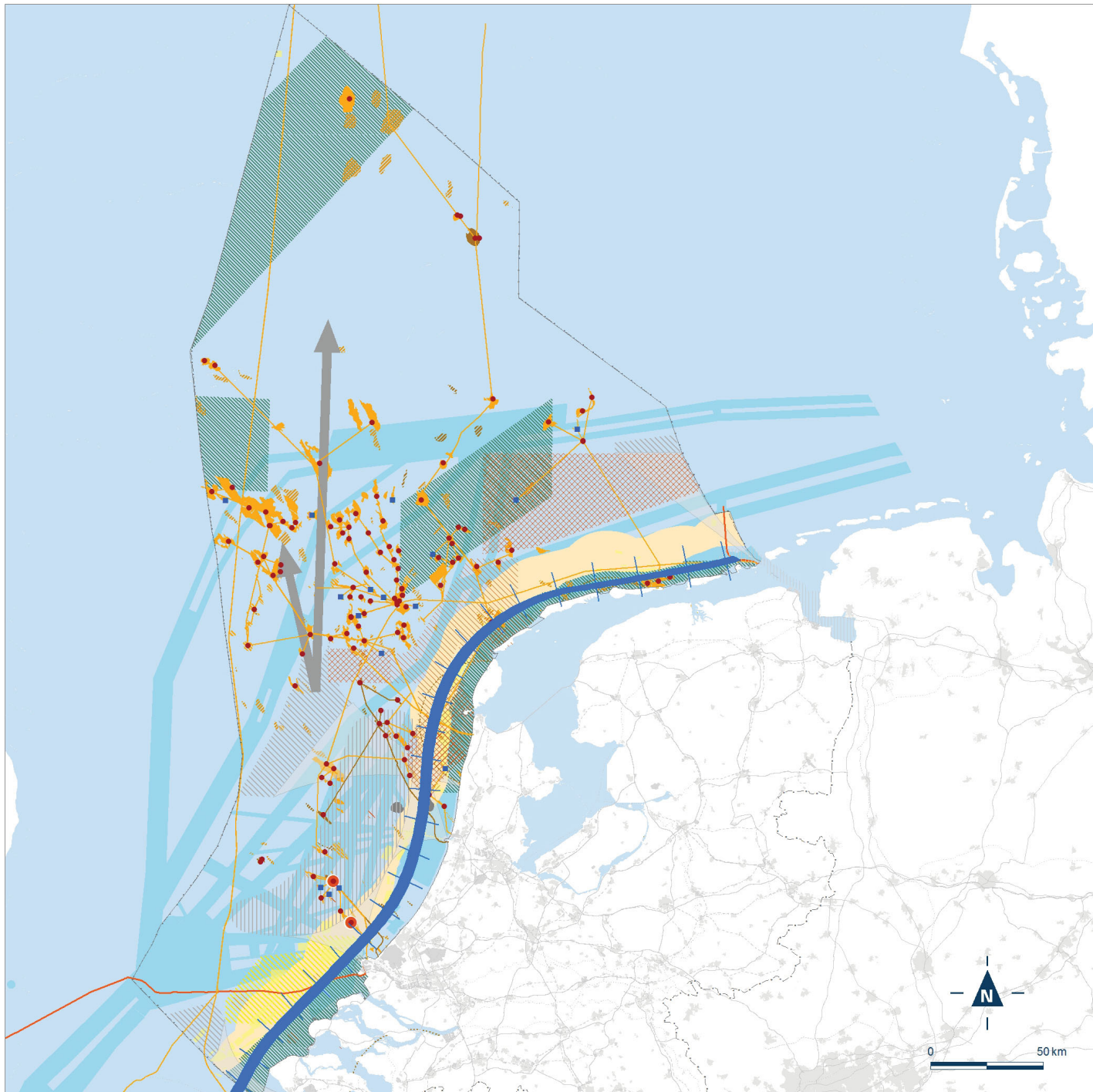
- Het borgen van de waterveiligheid en -kwaliteit, van voldoende zoetwater en het herstel van de estuariene dynamiek als drager voor een duurzaam water- en ecosysteem (bijvoorbeeld door het Uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke Delta, het Hoogwaterbeschermingsprogramma en het deelprogramma Zuidwestelijk Delta van het Deltaprogramma);
- Het tot stand brengen en beschermen van de (herijkte) EHS, inclusief de Natura 2000 gebieden die een groot deel van de Zuidwestelijke Delta beslaan;
- Uitvoeren van de MIRT VAR-afspraken voor het faciliteren van de ontwikkeling van 'de logistieke Delta' (Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium i.s.m. Vlaamse Gewest);
- Bereikbaarheid voor de binnenvaart en aansluiting op het Trans-Europese transportnetwerk;
- Het robuust en compleet maken van het hoofdenergienetwerk tussen Borssele en Midden-Brabant (Zuidwest 380 kV verbinding);
- Het aanwijzen van voorkeursgebieden voor grootschalige windenergie in Zeeland en de Zuid Hollandse eilanden.

Klimaatadaptatie in relatie tot waterveiligheid en zoetwatervoorziening is een van de grootste opgaven voor de Zuidwestelijke Delta. Ook is in de regio Zuidwestelijke Delta is in een aantal gebieden sprake van bevolkingskrimp. De Deltawateren vormen een kans voor economische sectoren zoals visserij en aquacultuur, recreatie en toerisme. De aan de Westerschelde gesitueerde havens van Terneuzen/Kanaalzone en Vlissingen faciliteren bedrijvigheid in onder andere de topsectoren Chemie (inclusief biobased economy), Logistiek, Water en Energie. Een goede toegang over water en land is belangrijk. De Zeeuwse havens vormen samen het derde havencomplex van Nederland.

Door de Zuidwestelijke Delta loopt de belangrijke internationale achterlandverbinding van de haven van Rotterdam met Antwerpen/Parijs, die met de geplande uitbreiding van de Seine-Scheldeverbinding nog in betekenis zal toenemen. De delta is ook belangrijk voor verdere havensamenwerking. Samen met het Vlaams Gewest werkt het Rijk aan de uitvoering van de Scheldeverdragen voor een veilig, toegankelijk en natuurlijk Schelde-estuarium.

GEBIEDSGERICHTE NATIONALE BELANGEN EN OPGAVEN

Noordzee en kust

Scheepvaart

Scheepvaartroute

Ruimte voor militaire activiteiten

Onveilige zone

Militaire zone

Radar verstoringsgebied

Natuur

Natura 2000

Buisleidingen en kabels

Gasleiding

Olieleiding

Elektriteitskabel

Delfstoffen

Gas: niet producerend

Gas: producerend

Gas: uitgeproduceerd

Olie: niet producerend

Olie: producerend

Olie: uitgeproduceerd

Pilots CO2-opslag Noordzee

Productielocaties

Productieplatform

Onderwaterplatform

Zandwinning

Reserveringsgebied zandwinning Noordzee

Actueel zandwingegebied

Reserveringsgebied suppletie- en ophoogzand

Windenergie

Aangewezen windenergiegebied

Zoekgebied windenergie

Gerealiseerd windturbinepark op zee

Zoekgebied windenergiekabels naar aanlandingspunt

Ontwikkelingsrichting duurzame energie op zee na 2020

Handhaving van het vrije zicht op de horizon

Vereenvoudigde topografie

4.8 Noordzee en kust

De Noordzee bestaat uit de Nederlandse territoriale zone⁶² en de Nederlandse Exclusieve Economische Zone⁶³(EEZ). De bodem van dit gebied wordt ook wel aangeduid als het Nederlands Continentaal Plat (NCP).

Het Rijk is het enig bevoegd gezag in de Noordzee en daarmee verantwoordelijk voor het integrale Noordzeebeleid en -beheer (uitgewerkt in het Nationaal Waterplan). De Noordzee is van grote economische betekenis voor de scheepvaart, de visserij, de winning van delfstoffen en de opwekking van windenergie, is van belang voor oefeningen van de krijgsmacht en bevat belangrijke natuurlijke en landschappelijke waarden.

Voor de Noordzee spelen de volgende ruimtelijke nationale opgaven:

- Het waarborgen van een vlotte en veilige afwikkeling van scheepvaartverkeer op doorgaande vaarroutes;
- Behoud en bescherming van Natura 2000 gebieden en het mariene ecosysteem;
- Het waarborgen van voldoende oefenmogelijkheden voor de krijgsmacht;
- Handhaving van het vrije zicht op de horizon tot 12 zeemijl uit de kust, door het opleggen van ruimtelijke restricties op ontwikkelingen binnen 1 kilometer van de kust die beperkend zijn voor het zicht tot 12 zeemijl uit de kust;
- Aanwijzen van ruimte voor zandwinning ten behoeve van kustsuppletie en ophoogzand;
- Aanwijzen van ruimte voor windenergie op zee, winning van olie en gas en ruimte voor CO₂-opslag;
- Beschermen van archeologische waarden (verdronken nederzettingen, scheepswrakken en andere archeologische waarden).

Onder de kust wordt verstaan het geheel van de ondiepe zee, strand, duinen/zeedijken en de strook landwaarts met een functionele relatie met de kust. De belangrijkste rijksopgave is duurzame handhaving van de veiligheid van het achterland tegen overstromingen vanuit de zee. Uitgangspunt is om daarvoor zoveel mogelijk gebruik te maken van de natuurlijke dynamiek van het zandige systeem van de kust (zandbewegingen door golven, stroom, wind). Om dit systeem integraal te kunnen beheren wordt het kustfundament ruimtelijk beschermd met een 'ja-mits, nee-tenzij' regime (vastgelegd in het Nationaal Waterplan). De kustveiligheid wordt geborgd in combinatie met behoud en ontwikkeling van functies in de kust (zoals ecologie, recreatie, beroepsvisserij, zeehavens, zeescheepvaart), zolang deze functies de waterveiligheid niet in gevaar brengen.

Het onderdeel Kust uit het Deltaprogramma richt zich op het formuleren van een strategie voor de lange termijn veiligheid van de kust in samenhang met andere ontwikkelingsmogelijkheden.

---

⁶² De wateren vanaf de basislijn tot 12 zeemijlen waarbinnen Nederland zijn wetten zelf kan bepalen en waarbij de rechtspraak in zijn bevoegdheid ligt.

⁶³ Toegelicht in de begrippenlijst (zie bijlage).

5 Verantwoording en monitoring

5.1 Relatie structuurvisie Infrastructuur en Ruimte met andere Rijksstructuurvisies

Deze structuurvisie geeft een totaalbeeld van het ruimtelijk- en mobiliteitsbeleid op rijksniveau. De SVIR vervangt de Nota Ruimte, de Structuurvisie Randstad 2040, de Nota Mobiliteit⁶⁴, de MobiliteitsAanpak en de Structuurvisie voor de Snelwegomgeving. Tevens vervangt het de ruimtelijke doelen en uitspraken in de volgende documenten: PKB Tweede structuurschema Militaire terreinen, de agenda landschap, de agenda Vitaal Platteland en Pieken in de Delta. Daarmee is de SVIR het kader voor thematische of gebiedsgerichte uitwerkingen van rijksbeleid met ruimtelijke consequenties.

De volgende Rijksstructuurvisies (voorheen PKB's) blijven in hun huidige vorm als uitwerking van de SVIR bestaan:

- Structuurvisie (voorheen PKB) Project Mainportontwikkeling Rotterdam;
- Structuurvisie (voorheen PKB) Derde Nota Waddenzee;
- Structuurvisie Nationaal Waterplan;
- Structuurvisie (voorheen PKB) Derde Structuurschema Elektriciteitsvoorziening (SEV III);
- Structuurvisie (voorheen PKB) Ruimte voor de Rivier.

Tevens blijven de Luchtvaartnota (en daaronder hangende visies zoals de Luchtruimvisie) en de beleidsbrief Zeevaart (2008) bestaan, maar worden deze in lijn gebracht met de SVIR. De (ontwerp-)structuurvisie Buisleidingen is al een uitwerking van de SVIR.

Niet alleen nieuwe documenten, maar ook al vastgestelde documenten met ruimtelijke consequenties (behalve de hierboven genoemde PKB's) zullen vanuit de inhoud van deze nieuwe landsdekkende structuurvisie doordacht en eventueel aangepast moeten worden. Uitwerking van deze structuurvisie op thematische onderdelen of per gebied kan noodzakelijk zijn (bijv. structuurvisie Wind op Land, RRAAM, Zuidas, Rotterdam Vooruit, Haaglanden of in het kader van een tracébesluit), maar die zal in overeenstemming moeten zijn met de uitgangspunten en rijksdoelen van de SVIR. Daarnaast zijn er nieuwe beleidsdocumenten die in ruimtelijke zin consistent moeten zijn met de SVIR, maar ook eigen beleidsinhoud hebben, zoals de Bedrijfslevennota, de Woonvisie, de architectuurnota en de visie Erfgoed en Ruimte.

5.2 Reikwijdte

De structuurvisie beslaat het volledige Koninkrijk der Nederland, zowel het land als de wateren (territoriale zone⁶⁵, Nederlandse Exclusieve Economische Zone en Caribische Exclusieve Economische Zone⁶⁶), met uitzondering van de eilanden Aruba, Bonaire, Curaçao, Sint Maarten, Sint Eustatius en Saba. De eilanden Aruba, Curaçao en Sint Maarten zijn een land binnen het Koninkrijk. Voor de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba wordt afzonderlijk van deze structuurvisie een Rijkstoetsingskader voor de borging van rijksbelangen ontwikkeld op basis van de in deze structuurvisie benoemde rijksbelangen.

Delen van de structuurvisie die de nationale ruimtelijke belangen borgen en die juridische doorwerking behoeven, zijn uitgewerkt in een algemene maatregel van bestuur, de Amvb Ruimte. Het planmilieueffectrapport (plan-MER), dat inzicht geeft in de milieuaspecten van de afwegingen zoals gemaakt in deze structuurvisie, is gebruikt bij de besluitvorming. Aan de

---

⁶⁴ In bijlage 6 is limitatief opgenomen welke essentiële beleidsbeslissingen uit de Nota Mobiliteit (gewijzigd) van kracht blijven. Deze onderwerpen moeten op grond van de Planwet verkeer en vervoer worden uitgewerkt in decentrale plannen. Met de opname van deze essentiële beleidsbeslissingen in bijlage 6 is de gehele de Nota Mobiliteit vervangen door deze structuurvisie.

⁶⁵ de wateren vanaf de basislijn tot 12 zeemijlen waarbinnen Nederland zijn wetten zelf kan bepalen en waarbij de rechtspraak in zijn bevoegdheid ligt.

⁶⁶ dat deel van de kustwateren, buiten de territoriale zone, waar Nederland rechten claimt, tot maximaal 200 zeemijlen uit de kust, gerekend vanaf de laagwaterlijn en met inachtneming van de beperkingen die het volkenrecht oplegt.

hand van de concept structuurvisie heeft het Rijk gesprekken gevoerd met burgers, maatschappelijke organisaties en medeoverheden in binnen en buitenland.

5.3 Monitoring

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) wordt verzocht om in samenwerking met het Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid (KiM) de bestaande tweejaarlijkse monitor van het ruimtelijk beleid om te bouwen naar een tweejaarlijkse monitor van het ruimtelijk en mobiliteitsbeleid, zodat verantwoording van het (ingezette) beleid kan worden afgelegd aan de Tweede Kamer. In overleg met decentrale overheden wordt bekeken of de monitoring van de essentiële onderdelen uit bijlage 6 in deze systematiek kan worden geïntegreerd. Het Rijk blijft verantwoordelijk voor expertise en scenario-ontwikkeling en voor het signaleren van trends en ontwikkelingen in het ruimtelijk en mobiliteitsdomein. Decentrale overheden worden betrokken bij de kennisontwikkeling en -deling op het gebied van ruimtelijk en mobiliteitsbeleid, met het oog op het voorkomen van fragmentatie en duplicatie. Het Rijk en decentrale overheden verkennen hoe gezamenlijke kennisontwikkeling en -deling vorm gegeven kan worden.

5.4 Toezicht

Vertrouwen in medeoverheden is de basis voor het meer neerleggen van beslissingen dichterbij de burger. Om die reden bevat deze structuurvisie een veel beperkter aantal nationale belangen dan voorheen en minder regels in de Amvb Ruimte dan eerder was voorgenomen. Het Rijk gaat er vanuit dat de nationale ruimtelijke belangen die via wet- en regelgeving opgedragen worden aan andere overheden door hen goed worden behartigd. Waar de Amvb Ruimte bepalingen bevat gericht op gemeentelijke bestemmingsplannen gaat het Rijk er vanuit dat deze doorwerking krijgen.

Het Rijk zal de bestemmingsplannen dan ook niet (tijdens de vaststellingsprocedure) toetsen op een correcte doorwerking van nationale ruimtelijke belangen. Wel zal het Rijk door middel van systeem- of themagerichte onderzoeken achteraf nagaan of bestemmingsplannen aan nationale wet- en regelgeving voldoen. Ook blijft het Rijk (conform de huidige systematiek) opkomen voor zijn directe belangen bij bestemmingsplannen bijvoorbeeld vanuit de rol van weg- en waterbeheerder of eigenaar van defensie terreinen.

Realisatieparagraaf

Deze bijlage werkt per nationaal belang de aanpak uit, op basis van lopende en voorziene projecten. Dit overzicht is voor dit moment limitatief in aanvulling op het MIRT. Langs de lijnen van de drie doelen volgt per nationaal ruimtelijk belang een tabel met daarop een toelichting. Voor elk rijksbelang worden de vier rijksinstrumenten – kaders, bestuurlijke afspraken, financieel en kennis – in acties verwoord.

Versterken ruimtelijk-economische structuur

<i>Nationaal belang 1: een excellent en internationaal bereikbaar vestigingsklimaat in de stedelijke regio's met een concentratie van topsectoren</i>	
Instrument	Uitwerking
Kaders	• PKB Project Mainportontwikkeling Rotterdam (PMR); • Amvb Ruimte: ruimte vrijwaren voor de veiligheid op vaarwegen; • Woonvisie (benoemen rijksdoelstellingen goed werkende woningmarkt); • Luchthavenindelingbesluit (LIB) Schiphol en het 20 KE gebied: actualisatie in 2011; • Nog op te stellen: ○ Rijksstructuurvisie Schipholregio (SMASH); ○ Rijksstructuurvisie gebiedsontwikkeling Zuidas; ○ Rijksstructuurvisie RRAAM; ○ Separate amvb grondreservering parallelle Kaagbaan Schiphol; ○ Rijksvastgoedstrategie gericht op realisatie beleidsdoelstellingen door inzet rijksvastgoed tegen marktconforme prijzen.
Bestuurlijke Prestatieafspraken	• Met decentrale overheden rondom de mainports, brainport en greenports worden in een gebiedsgerichte, programmatische urgentieaanpak afspraken gemaakt over de versterking concurrentiekracht (voor de mainports (Amsterdam c.a. en Rotterdam c.a.) ook inclusief programmering over verstedelijking); • Doorzetten regionale, integrale aanpak voor het ruimtelijk en mobiliteitsbeleid via het MIRT; • Het in nauw overleg met het bedrijfsleven het ontwikkelen van een beleidsagenda over de volle breedte van het overheidsbeleid voor de negen topsectoren; • Met de decentrale overheden voor 2015 komen tot een integrale visie op de Amsterdamse haven (inclusief zeetoeegang IJ-mond); • Met decentrale overheden onderzoeken of de bevoegd gezag rol bij buitenlandse luchthavens (vliegbasis Geilenkirchen, luchthaven Brüggen en civiele luchthaven Niederrhein/Weese) en voor luchthavens Eelde, Twente en Maastricht kan worden overgedragen; • Ontwikkelen efficiënt multimodaal logistiek netwerk rond de mainport Rotterdam in lijn met de afspraken uit MIRT-VAR; • Gezamenlijk vormgeven aanpak Brainport Zuidoost Nederland; • Ruimtelijke ontwikkelmogelijkheden van de greenports; • Uitvoering 'Alders convenanten en afspraken' over de ontwikkeling van de luchthavens Schiphol en Eindhoven; • Uitvoering Voortgangsrapportage Bevolkingsdaling met aandacht voor de nieuwe krimpgebieden.
Financieel	• De stedelijke regio's rondom de mainports, brainport en greenports en hun achterlandverbindingen krijgen voorrang vanuit het verlengde Infrastructuurfonds na 2020; • Bijdrage aan regionale initiatieven voor integrale ontwikkeling Westflank Haarlemmermeer en herstructurering Stadshavens.
Kennis	• Uitvoeren onderzoek regionaal openbaar vervoer Utrecht mede t.b.v.

	robuustheid Draaischijf NL; • Het College van Rijksadviseurs (CRA) inzetten voor de samenhang tussen ruimtelijke ontwikkeling en infrastructuur tussen de gebiedsagenda's van Noordwest, Zuidvleugel en Brabant; • Ontwikkelen kennisprogramma Ruimte en Economie (samen met o.a. PBL en CPB) en monitoren concurrentiekracht; • Uitvoeren verkenning Olympische Hoofdstructuur 2012-2016; • Opzetten nieuwe pilots CHW (o.a. Utrecht Centraal, Binckhorst, Stadshavens, Zaanstad).

Nationaal belang 2: Ruimte voor het hoofdnetwerk voor (duurzame) energievoorziening en de energietransitie

Instrument	Uitwerking
Kaders	• Amvb Ruimte: ○ ruimte reserveren voor bestaande en nieuwe vestigingsplaatsen voor elektriciteitsproductie met een vermogen vanaf 500 MW; ○ ruimte reserveren voor de globale trajecten van bestaande en nieuwe hoogspanningsverbindingen met een spanning boven 220 kV; ○ ruimte reserveren voor eventuele locaties voor kernenergie; • Rijkscoördinatierегeling voor grote energie-infrastructuur projecten; • SEV III: actualisatie in 2012 inclusief ruimtelijke consequenties (grootschalige) duurzame elektriciteitsopwekking en decentrale opwekking; • Nationaal Waterplan: actualisatie in 2014 op basis van deltabeslissing; • Nog op te stellen rijksstructuurvisie 'Windenergie op land'.
Bestuurlijke Prestatieafspraken	• Bestuurlijke afspraken met provincies voor het ruimtelijk mogelijk maken van 6000 MW voor windenergie op land in 2020.
Financieel	• SDE+ (maximaal € 1,4 miljard per jaar) ter bevordering duurzame energie.
Kennis	• Kennisontwikkeling en -deling over de relatie tussen energietransitie en ruimte (samen met decentrale overheden, PBL en CRA).

Nationaal belang 3: Ruimte voor het hoofdnetwerk voor vervoer van (gevaarlijke) stoffen via buisleidingen

Instrument	Uitwerking
Kaders	• Amvb Ruimte: hoofdverbindingen (leidingstroken) van maximaal 70 m breed vrijhouden voor het mogelijk maken van en voorkomen van belemmering bij de aanleg van buisleidingen.
Bestuurlijke Prestatieafspraken	• Afspraken met België en Duitsland over de benodigde grensovergangen voor buisleidingen van nationaal belang.
Financieel	n.v.t.
Kennis	n.v.t.

<i>Nationaal belang 4: Efficiënt gebruik van de ondergrond</i>	
Instrument	Uitwerking
Kaders	- Nationaal Waterplan voor borging delfstoffenwinning in de (kust)wateren; - Mijnbouwwet: aanpassen indien Rijksstructuurvisie Ondergrond daartoe aanleiding geeft; - Ontgrondingenwet (die op termijn opgaat in de Wabo en Waterwet); - Wet Bodembescherming: aanpassen; - Nog op te stellen Rijksstructuurvisie Ondergrond.
Bestuurlijke Prestatieafspraken	Met de gemeente Beuningen doorzetten grootschalige zandwinning Geertjesgolf onder de met het Rijk afgesproken voorwaarden.
Financieel	n.v.t.
Kennis	- Monitoren productie/import/export bouwgrondstoffen; - Ontwikkelen methodiek voor benutting en beperken milieueffecten van het gebruik van de ondergrond; - Opstellen kennisagenda bodem en ondergrond met decentrale overheden.

Verbeteren, instandhouden en ruimtelijk zeker stellen van bereikbaarheid

<i>Nationaal belang 5: Een robuust hoofdnetwerk van weg, spoor en vaarwegen rondom en tussen de belangrijkste stedelijke regio's inclusief de achterlandverbindingen</i>	
Instrument	Uitwerking
Kaders	- Spelregels van het MIRT en Tracéwet; - Essentiële onderdelen uit de Nota Mobiliteit (zie bijlage 6); - Amvb Ruimte: aanwijzen vrijwaringzones voor nieuwe verbindingen en uitbreidingen hoofdinfrastructuur weg en spoor.
Bestuurlijke Prestatieafspraken	- In bestuurlijke overleggen MIRT afspraken maken over: - Prioritering wederzijdse investeringen (2021-2028) in versterking bereikbaarheidskwaliteit in stedelijke regio's rond mainports, brainport en greenports en hun achterlandverbindingen (mede aan de hand van de bereikbaarheidsindicator en uitkomsten NMCA); - Het versterken van multimodale en logistieke knooppunten en het goed verbinden van modaliteiten; - Noodzakelijke oplossingen voor bereikbaarheidsknelpunten in samenhang met economische en ruimtelijke ontwikkelingen; - Verbeteringen (regionale) spoorverbindingen; - Inpassingskosten bij infraprojecten waarbij er sprake is van cofinanciering.
Financieel	- Inzet infrastructuurfonds voor investeringen in de infrastructuur; - Vergroten mogelijkheden allianties (publiek-privaat en publiek-publiek) tot (voor)financiering en (mede)bekostiging van infrastructuur; - Overheveling BDU naar algemene fondsen.
Kennis	- Doorontwikkeling van de bereikbaarheidsindicator; - Uitvoeren Nationale Markt- en Capaciteitsanalyse (NMCA).

<i>Nationaal belang 6: Betere benutting van de capaciteit van het bestaande mobiliteitssysteem van weg, spoor en vaarweg</i>	
Instrument	Uitwerking
Kaders	- Bro: Opnemen passende multimodale ontsluiting als voorwaarde bij ruimtelijke ontwikkeling in Ladder voor duurzame verstedelijking; - Wet Personenvervoer: opnemen openbare aanbestedingsverplichting regionaal OV voor Amsterdam, Rotterdam en Den Haag; - Nog op te stellen Routekaart 2050.
Bestuurlijke	Afspraken met regionale overheden en bedrijfsleven over regionale

Prestatieafspraken	maatregelenpakketten voor programma Beter benutten; • In bestuurlijke overleggen MIRT afspraken maken over: ○ Afstemming tussen mobiliteit en ruimtelijke ontwikkeling (multimodale en logistieke knooppuntontwikkeling); ○ Het wegnemen van belemmeringen en het treffen van maatregelen die een decentrale reizigersgerichte benadering mogelijk maakt; ○ Afspraken tussen Rijk en decentrale beheerders over 'verticale' en 'horizontale' integratie van het openbaar vervoersysteem inclusief het vastleggen rollen en verantwoordelijkheden tussen verschillende overheden en vervoerders; ○ Ruimere opstelling spitsstroken; • Met NS en ProRail afspraken maken over: ○ Verbeteren toegankelijkheid in het Openbaar Vervoer; ○ Fietsvoorzieningen en transferia; • Bijdragen aan nieuwe en opwaarderen oude P+R terreinen en mede bijdragen aan uitbreiding fietsstallingen bij stations.
Financieel	• Bestaande fiscaal gunstige regelingen voor de aanschaf en het gebruik van de fiets in de woonwerksituatie; • Stimuleren afspraken tussen werkgevers en werknemers in het platform Slim Werken, Slim Reizen en door toegesneden fiscale regels.
Kennis	• Ondersteuning van kennisfunctie fietsbeleid via o.a. KpVV, RDW (diefstallen registratie) en Fietsersbond (fietsbalans); • Programma Duurzame Bereikbaarheid Randstad/Steden en aanverwante onderzoekprogramma's onder de vlag van VerdUS; • Het bij elkaar brengen van data zodat marktpartijen integrale en gebruiksvriendelijke applicaties voor reisinformatie kunnen ontwikkelen; • Participeren in onderzoeksprogramma Next Generation Infrastructures; • Opstellen Position Paper ITS; • Inzetten technische innovatie (bijv. geleiding) voor betere benutting.

Nationaal belang 7: Het instandhouden van de hoofdnetwerken van weg, spoor en vaarwegen om het functioneren van de netwerken te waarborgen

Instrument	Uitwerking
Kaders	• Beheer- en ontwikkelplan voor de Rijkswateren 2010-2015; • Concessie en beheerplannen infrabeheerder voor hoofdspoorweginfrastructuur; • Beheer en onderhoudsplannen rijkswegen.
Bestuurlijke Prestatieafspraken	• Opstellen en uitvoeren internationale verdragen (bijv. Duitse aansluiting Betuweroute, HSL-Zuid, HST-connect); • Afspraken met NS en ProRail over het verminderen van de complexiteit van de dienstregeling en de hoofdspoorinfrastructuur; • Afspraken maken met provincies over de borging van het basisrecreatietoervaarnet.
Financieel	• Inzet Infrastructuurfonds voor beheer en onderhoud hoofdinfrastructuur van weg en vaarwegen; • Subsidie Beheer en Instandhouding aan de infrabeheerder voor hoofdspoorweginfrastructuur en decentraal spoor; • Bij aanlegbesluiten rekening houden (ook budgettair) met de toekomstige effecten op beheer en onderhoud; • Verdere efficiency beheer en onderhoud door schaalvergroting contracten.
Kennis	• Opstellen rapportages en analyses over feitelijke toestand van netwerken en functie van netwerkdelen mede ten behoeve van kosteneffectief beheer en onderhoud (assetmanagement).

Waarborgen kwaliteiten leefomgeving

<i>Nationaal belang 8: Verbeteren van de milieukwaliteit (lucht, bodem, water) en bescherming tegen geluidsoverlast en externe veiligheidsrisico's</i>	
Instrument	Uitwerking
Kaders	• Essentiële delen uit de Nota Mobiliteit; • Wet Milieubeheer en besluit Milieueffectrapportage; GELUID: • Uitvoeren SWUNG 1 (rijkswegen en spoorwegen). Hierin is tevens de EU richtlijn omgevingslawaai geïmplementeerd; • Uitvoeren SWUNG 2 (niet- rijksbronnen en woningbouw in de nabijheid van Rijkswegen en spoorwegen). Voorlopig geldt voor deze bronnen nog de Wet geluidhinder; LUCHT: • Uitvoering Europese richtlijn Luchtkwaliteit via Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL); • Vaststellen nationale emissieplafonds op basis van NEC-richtlijn; EXTERNE VEILIGHEID: • Continuering Besluit Externe Veiligheid Inrichtingen (BEVI); • Continuering Besluit Externe Veiligheid Buisleidingen (BEVB); • Uitvoeren Amvb Transportroutes externe veiligheid (basisnet vervoer gevaarlijke stoffen). BODEM EN (GROND)WATER: • Continuering Besluit bodemkwaliteit (toepassen bouwstoffen, grond en baggerspecie); • Uitvoeren afspraken Europese Kaderrichtlijn Water en bestuursakkoord Water.
Bestuurlijke Prestatieafspraken	• Continuering bestuurlijke afspraken met VNG en IPO voor luchtkwaliteit en emissieplafonds; • Aanscherping NEC-richtlijn voor 2020 op basis van herziening Göteborg Protocol in 2011/2012; • Continuering en realisatie afspraken convenant Bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties.
Financieel	• Uitvoeren saneringopgave NSL voor rijksinfrastructuur uit Infrastructuurfonds; • Uitvoeren spoedeisende bodemsaneringen; • Uitvoering sanering in het kader van het Basisnet vervoer gevaarlijke stoffen met Externe Veiligheidgelden; • Subsidies voor geluidsaneringen voor gemeentelijke wegen en provinciale wegen; • Meerjarenprogramma Geluidsanering 2010-2020.
Kennis	• SWUNG 1 voorlichting en jaarlijkse monitoring rijkswegen en hoofdspoorwegen vanaf 2013; • Openbaar geluidsregister rijkswegen en hoofdspoorwegen; • Vijfjaarlijkse rapportage (aan EU) geluidkaarten en actieplannen; • Kennisontwikkeling en –deling SWUNG 2; • Jaarlijkse monitoring NSL voor rapportage aan EU; • Monitoring en trendanalyses door infrabeheerders (RWS en ProRail) Basisnet vervoer gevaarlijke stoffen.

Nationaal belang 9: Ruimte voor waterveiligheid, een duurzame zoetwatervoorziening en klimaatbestendige stedelijke (her) ontwikkeling

Instrument	Uitwerking
Kaders	• Waterwet, waterbesluit, waterschapswet en diverse bestaande beleidsregels;

	• Europese Kaderrichtlijn Water, geïmplementeerd in het Besluit Kwaliteitseisen en monitoring water onder de Wet Milieubeheer; • Beheer- en ontwikkelplan voor de Rijkswateren 2010-2015; • Europese richtlijn overstromingsrisico's en Kaderrichtlijn Mariene Strategie; • BRO: watertoets; • Amvb Ruimte: ○ ruimtelijke bescherming primaire waterkeringen; ○ ruimtelijke bescherming kustfundament; ○ ruimtelijke bescherming capaciteit grote rivieren en ruimtelijke reserveringen; ○ vastleggen kader voor kleinschalig en grootschalig buitendijks bouwen in IJsselmeergebied; • PKB 3de Nota Waddenzee en ruimtelijke bescherming Waddenzee; • PKB Ruimte voor de Rivier; • Spelregels van het MIRT; • Deltawet: Jaarlijks Deltaprogramma.
Bestuurlijke Prestatieafspraken	• Nemen Deltabeslissing in 2014 op basis van uitkomsten deelprogramma's Deltaprogramma in 2014; • Afstemming tussen MIRT-gebiedsagenda's en Stroomgebiedbeheerplannen; • Opstellen overstromingsrisicobeheerplannen samen met de waterschappen; • Uitvoering bestuursakkoord Water; • Afspraken tussen provincies, gemeenten en waterschappen over de ruimtelijke keuzes ten behoeve van het afremmen van bodemdaling en een goede bufferwerking in het regionale watersysteem.
Financieel	• Projecten worden gefinancierd uit het op te richten Deltafonds en het Hoogwaterbeschermingsprogramma (Rijk en waterschappen).
Kennis	• Kennisontwikkeling in het kader van het Nationaal Waterplan en Deltaprogramma.

Nationaal belang 10: Ruimte voor behoud en versterking van (inter)nationale unieke cultuurhistorische en natuurlijke kwaliteiten

Instrument	Uitwerking
Kaders	• Amvb Ruimte: ○ Borgen ruimtelijk regime voor in stand houden en versterken van kernkwaliteiten van de (aangewezen en voorgedragen) Werelderfgoedgebieden de Beemster, de Stelling van Amsterdam, de Nieuwe Hollandse Waterlinie en het Nederlandse deel van de Limes; ○ Borging vrij uitzicht vanaf de Noordzeekust tot 12 zeemijl uit de kust; ○ Continuering ruimtelijke doorwerking Derde Nota Waddenzee; • Monumentenwet: bescherming rijksmonumenten en stads- en dorpsgezichten, bescherming archeologische waarden; • PKB 3de Nota Waddenzee: borging natuurwaarden.
Bestuurlijke afspraken	• Met decentrale overheden: ruimtelijke bescherming en ontwikkeling wederopbouwgebieden op basis van in Visie Erfgoed en Ruimte beschreven kernkwaliteiten; • Met gemeenten: afspraken over een ontwikkelingsgerichte bescherming in bestemmingsplannen van deze wederopbouwgebieden; • Doorzetten vereenvoudiging bestuurlijke organisatie Waddenzee; • Houden trilateraal overleg internationale Waddenzee; • Decentralisatie van het Waddenfonds; • Overdracht van de taak landschap aan provincies.

Financieel	Inzetten op verduurzaming van het Europese Landbouwbeleid (GLB), waaronder beloning van (bovenwettelijke) maatschappelijke prestaties op het terrein van bijvoorbeeld natuur, milieu, waterbeheer en landschap.
Kennis	- Verkenning van mogelijkheden voor inzet van particulier beheer en financiering vanuit de markt; - Monitoring feitelijke kwaliteitsontwikkeling cultuurhistorische waarden als onderdeel van de monitoring van ontwikkelingen (PBL); - Kennis- en methodeontwikkeling voor standaardisatie van de inbreng van natuur, landschap en cultuurhistorie in MKBA; - Kennisontwikkeling en -deling samen met Belvédère leerstoelen; Uitvoeren Kennisprogramma's RCE (o.a. KICH); Opstellen handreiking ruimtelijke kwaliteit, ondersteunen kwaliteitsteam IJsselmeer, Waddenacademie.

Nationaal belang 11: Ruimte voor een nationaal netwerk van natuur voor het overleven en ontwikkelen van flora- en faunasoorten

Instrument	Uitwerking
Kaders	- Amvb Ruimte: ruimtelijke bescherming nationale EHS (op land) in een 'nee, tenzij-regime', inclusief saldobenadering, kleinschalige herbegrenzing en compensatie (gezamenlijke uitwerking van Rijk en provincies); - Natuurbeschermingswet: Natura 2000 gebieden (ca 50% van de EHS); - Biodiversiteitsverdrag en Europese Vogel- en Habitat richtlijnen; - PKB 3de Nota Waddenzee: borging natuurwaarden.
Bestuurlijke Prestatieafspraken	- Decentralisatie uitvoering/beheer en financiering herijkte EHS (ILG) aan provincies in bestuursakkoord natuur; - Afspraken over inpassing bij aanleg, verbreding, grootschalig onderhoud van infrastructuur in de MIRT-overleggen; - Ontwikkelen visie op natuur samen met provincies.
Financieel	- Inzetten op verduurzaming van het Europese Landbouwbeleid (GLB), waaronder beloning van (bovenwettelijke) maatschappelijke prestaties op het terrein van bijvoorbeeld natuur, milieu, waterbeheer en landschap. Inzet op particulier beheer en financiering vanuit de markt; - Uitvoeren Meerjarenprogramma Ontsnippering (MJPO).
Kennis	- Inzet kennisontwikkeling ten aanzien van natuur en het bereiken van de (inter)nationale natuurdoelen; - Monitoring van de beleidsvoortgang en doelbereiking aangaande de herijkte nationale EHS door het PBL; - Monitoring van de beleidsuitvoering en de beleidsprestaties ('output') door de provincies.

Nationaal belang 12: Ruimte voor militaire terreinen en activiteiten

Instrument	Uitwerking
Kaders	- Amvb Ruimte: ruimtelijke bescherming en aanwijzing van de essentiële militaire locaties, gebieden en beperkingenzones; - Tweede Structuurschema Militaire Terreinen, SMT-2: ruimtelijke bescherming van voorwaarden voor gereed stelling en instandhouding van de krijgsmacht.
Bestuurlijke Prestatieafspraken	n.v.t.
Financieel	n.v.t.
Kennis	Ontwikkelen van een nieuwe toetsingsmethode voor radarverstoring.

Goede ruimtelijke ordening

<i>Nationaal belang 13: Zorgvuldige afwegingen en transparante besluitvorming bij alle ruimtelijke plannen</i>	
Instrument	Uitwerking
Kaders	• Vereenvoudiging en integratie omgevingsrecht en verankering van de Crisis- en Herstelwet (CHW) in reguliere wetgeving; • Wet ruimtelijke ordening en Besluit ruimtelijke ordening: ○ voorschrift in Bro ten aanzien van motivering afweging belangen van de waterhuishouding (watertoets), het milieu en cultureel erfgoed expliciet in alle ruimtelijke plannen); ○ aanvullen Bro met een motiveringseis met 'ladder' voor duurzame verstedelijking; • Technische aanpassing forfaitair bedrag kostenverhaal; • Krimpbestendig maken van regelgeving; • Nota GIDEON voor landelijke voorzieningen voor ruimtelijke informatie.
Bestuurlijke Prestatieafspraken	• Inzet gebiedsgerichte, programmatische urgentieprogramma en bestuurlijk trio in de stedelijke regio's rondom de mainports, brainport en greenports; • Doorzetten bestaande afspraken tussen Rijk en decentrale overheden over het verbeteren van de samenhang tussen diverse basisregistraties; • Afspraken over het toepassen van de werkwijze Sneller en Beter; • Doorzetten interbestuurlijk programma bevolkingsdaling.
Financieel	• Ondersteuning van ontwerpprojecten (o.a. Ontwerpend onderzoek in 6 rijksprojecten (Zuidas, Groen Blauwe Delta, Rotterdam Zuid, Rijnmond-Drechtsteden, Olympische Hoofdstructuur, Knooppunten).
Kennis	• Inzetten van het College van Rijksadviseurs bij ruimtelijke ontwikkelingen; • Op basis van de huidige architectuurnota stimuleren en inzetten van kennis en expertise van ontwerp en architectuur (ontwerpinfrastructuur) door ontwerpend onderzoek, onderwijs, advies, reflectie, tentoonstelling en debat (o.a. i.s.m. SfA, NAI, Architectuur Lokaal, IABR en TU Delft); • Uitwerken en uitvoering van nieuwe architectuurnota op basis van evaluatie van huidig architectuurbeleid; • In beeld brengen en breed verspreiden best practices van besluitvormingsprocessen (Eenvoudig Beter); • Samen met decentrale overheden verkennen hoe gezamenlijke kennisontwikkeling en -deling vorm te geven; • Opstellen handreiking en financiële ondersteuning platform duurzame gebiedsontwikkeling; • Met decentrale overheden en marktpartijen ontwikkelen van alternatieve financieringsvormen, nieuwe verdienmodellen en mogelijkheden van nieuwe allianties; • Opstellen handreiking ontwerpen in het MIRT; • Uitvoeren thematische verkenningen naar o.a. voedselvoorziening en landbouw; • Uitvoeren monitor ruimtelijke ontwikkelingen (door PBL en KiM); • Participatie door het Rijk in programma NederLandBovenWater; • Beheren en toegankelijk maken geodata en -informatie.

Bijlage 1: Overzicht doelen en nationale belangen SVIR

	Het vergroten van de concurrentiekracht van Nederland door het versterken van de ruimtelijk-economische structuur van Nederland (concurrerend)	Het verbeteren, instandhouden en ruimtelijk zekerstellen van de bereikbaarheid waarbij de reiziger en verlader voorop staan (bereikbaar)	Het waarborgen van een leefbare en veilige omgeving waarin unieke natuurlijke en cultuurhistorische waarden behouden zijn (leefbaar & veilig)
1. Een excellent en internationaal bereikbaar vestigingsklimaat in de stedelijke regio's met een concentratie van topsectoren			
2. Ruimte voor het hoofdnetwerk voor (duurzame) energievoorziening en de energietransitie			
3. Ruimte voor het hoofdnetwerk voor vervoer van (gevaarlijke) stoffen via buisleidingen			
4. Efficiënt gebruik van de ondergrond			
5. Een robuust hoofdnetwerk van weg, spoor en vaarwegen rondom en tussen de belangrijkste stedelijke regio's inclusief de achterlandverbindingen			
6. Betere benutting van de capaciteit van het bestaande mobiliteitssysteem van weg, spoor en vaarwegen			
7. Het instandhouden van de hoofdnetwerken van weg, spoor en vaarwegen om het functioneren van de netwerken te waarborgen			
8. Verbeteren van de milieukwaliteit (lucht, bodem, water) en bescherming tegen geluidsoverlast en externe veiligheidsrisico's			
9. Ruimte voor			

waterveiligheid, een duurzame zoetwatervoorziening en klimaatbestendige stedelijke (her)ontwikkeling			
10. Ruimte voor behoud en versterking van (inter)nationale unieke cultuurhistorische en natuurlijke kwaliteiten			
11. Ruimte voor een nationaal netwerk van natuur voor het overleven en ontwikkelen van flora- en faunasoorten			
12. Ruimte voor militaire terreinen en activiteiten			
13. Zorgvuldige afwegingen en transparante besluitvorming bij alle ruimtelijke plannen			

Bijlage 2: Overzicht verandering Nationale Ruimtelijke Belangen

Realisatieparagraaf Nationaal Ruimtelijk Beleid (Nota Ruimte)	Realisatieparagraaf SVIR	Vervallen instrumenten/acties	Nieuwe instrumenten/acties
1. • Ontwikkeling van nationale stedelijke netwerken en stedelijke centra, • Versterking van de kracht en diversiteit van de economische kerngebieden en • Verbetering van de bereikbaarheid	Is vervallen Is deels vervallen, deels vervangen door: een excellent en internationaal bereikbaar vestigingsklimaat in de stedelijke regio's met een concentratie van topsectoren (1) is vervangen door: een robuust hoofdnetwerk van weg, spoor en vaarwegen rondom en tussen de belangrijkste stedelijke regio's inclusief de achterlandverbindingen (5), en Betere benutting van de capaciteit van het bestaande mobiliteitssysteem van weg, spoor en vaarwegen (6)	• Bestuurlijke afspraken stedelijke netwerken • NSP • Nota Pieken in de delta • Actieplan bedrijventerreinen • Topperregeling • Nota Ruimte budget • MIRT-pilots gebiedsontwikkeling • GSB • Actieprogramma Ruimte & Cultuur • Rijksbetrokkenheid bij verstedelijkingsafspraken buiten stedelijke regio's rondom mainports • Beleid op Steden & randgemeenten • Structuurvisie Randstad 2040	• Gebiedsgerichte, programmatische urgentieaanpak voor stedelijke regio's rondom mainports, brainport en greenports • Crisis- en Herstelwet verankeren in reguliere wetgeving • Verstedelijkingsafspraken regio's rondom mainports (Amsterdam c.a. en Rotterdam c.a.) • Vereenvoudiging en integratie omgevingsrecht • Prioriteit infrastructuurfonds na 2020 voor stedelijke gebieden rond main-, brain- en greenports en achterlandverbindingen • Structuurvisie Zuidas • Structuurvisie RRAAM
2. • Verbetering van de basiskwaliteit van de gehele hoofdinfrastructuur	Is onderdeel van robuust hoofdnetwerk (5) en Betere benutting (6)	• PKB Nota Mobiliteit en Mobiliteitsaanpak • Basiskwaliteit hoofdverbindingssassen	Amvb Ruimte: • Vrijwaringzones aanwijzen voor nieuwe verbindingen en uitbreidingen hoofdinfrastructuur weg en spoor • Ruimte vrijwaren voor de veiligheid op vaarwegen
3. • Verdere ontwikkeling van Schiphol op de huidige locatie tot 2030	Is onderdeel van vestigingsklimaat (1)		• Grondreservering parallelle Kaagbaan Schiphol via separate amvb • Structuurvisie Mainport Amsterdam

			Schiphol Haarlemmermeer (SMASH)	
4.	Het kunnen voorzien in de vraag naar droge havengerelateerde bedrijventerreinen ten behoeve van de Rotterdamse haven	Is onderdeel van vestigingsklimaat (1)	Hoeksche Waard	
5.	Behoud en versterking op lange termijn van de tuinbouwfunctie in de vijf Greenports	Greenports zijn onderdeel van vestigingsklimaat (1)	- Manifest greenports - Nota Ruimte Budget	
6.	Aansluiting van Nederland op de internationale netwerken van luchtvaart en zeevaart	Is onderdeel van vestigingsklimaat (1) en robuuste bereikbaarheid (5)		
7.	Bundeling van verstedelijking en economische activiteiten	Is deels vervallen En deels onderdeel van: zorgvuldige afwegingen en transparante besluitvorming bij alle ruimtelijke plannen (13)	- Bundelingsgebieden en –percentages - Centrumvorming - Verdichtingspercentages - Locatiebeleid - Planologisch kader buitengebied - Ruimte voor woningbouw beperkt tot natuurlijke aanwas - Balans rood/groen/blauw - Bundeling verspreid glas	Bro: 'ladder' voor duurzame verstedelijking
8.	Bundeling van infrastructuur en vervoersstromen	Is vervallen		
9.	Borging van milieukwaliteit en externe veiligheid	Is vervangen door: In stand houden en verbeteren van de milieukwaliteit (lucht, bodem en water) en beschermen tegen geluidsoverlast en externe veiligheidsrisico's (8)		- SWUNG 1 - SWUNG2 - Amvb Transportroutes externe veiligheid (basisnet vervoer gevaarlijke stoffen) - Aanscherping NEC-richtlijn voor 2020 op basis van herziening Göteborg Protocol in 2011/2012
10.	Het op orde brengen en houden van het hoofdwatersysteem ter bescherming van het land tegen overstromingen,	Is onderdeel van: ruimte voor waterveiligheid , een duurzame zoetwatervoorziening en klimaatbestendige stedelijke	Ruimtelijk kwaliteit rivieren, IJsselmeergebied	Amvb Ruimte: ruimtelijke bescherming primaire waterkeringen, kustfundament, capaciteit grote rivieren en ruimtelijke

• veiligstelling van de zoetwatervoorraden, voorkoming van watertekorten en verzilting, • verbetering van de kwaliteit van het oppervlaktewater, • de zorg voor een goede ecologische waterkwaliteit en • de versterking van de ruimtelijke kwaliteit	(her)ontwikkelingen (9) Idem Idem Idem Is vervallen		reserveringen. • Bestuursakkoord Water
11. • Behoud open uitzicht Noordzeekust binnen de 12-mijlszone	Is onderdeel van ruimte voor behoud en versterking van (inter)nationale unieke cultuurhistorische en natuurlijke kwaliteiten (10)		• Amvb Ruimte: borging vrij uitzicht vanaf de Noordzeekust tot 12 zeemijl uit de kust.
12. • Het op orde brengen en houden van de regionale watersystemen, ter bescherming van het land tegen wateroverlast, • de veiligstelling van de zoetwatervoorraden, • het voorkomen van verdroging en onnodige bodemdaling, watertekorten en verzilting, • de verbetering van de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater, • de zorg voor een goede ecologische waterkwaliteit en • de versterking van de ruimtelijke kwaliteit	Is vervallen Idem Idem Idem Idem Idem		• Bestuurlijke afspraken met decentrale overheden over afstemming tussen MIRT-gebiedsagenda's en stroomgebiedbeheersplannen • Bestuursakkoord Water
13. • De realisatie, bescherming, instandhouding en verdere ontwikkeling van bijzondere waarden van de VHR- en NB-gebieden, EHS en robuuste ecologische verbindingen	Is deels vervallen, deels onderdeel van: ruimte voor een nationaal netwerk van natuur voor het overleven en ontwikkelen van flora- en faunasoorten (11)	• Indicatieve begrenzing EHS • Robuuste verbindingen	• Amvb Ruimte: bescherming nationale EHS (op land) in 'nee, tenzij-regime'
14. • Behoud, beheer en versterking van de landschappelijke, cultuurhistorische en recreatieve kwaliteiten van de nationale	Is vervallen	• Bestuurlijke afspraken over integrale uitvoeringsprogramma's • Nota Ruimte Budget	n.v.t.

landschappen en • Het daarbinnen tegengaan van grootschalige verstedelijkingslocaties en bedrijventerreinen, nieuwe grootschalige glastuinbouwlocaties en nieuwe grootschalige infrastructuurprojecten	Idem	• Implementatieprogramma nationale landschappen • Actieprogramma ruimte en cultuur • Kwaliteitsagenda landschap • Samenwerkingsagenda mooi NL • Beleidsbrief verrommeling • Actieprogramma Ruimte en Cultuur	
15. • Bescherming, instandhouding en ontwikkeling werelderfgoederen	Is onderdeel van unieke cultuurhistorische en natuurlijk kwaliteiten (10)	• Actieprogramma Ruimte en Cultuur	• Amvb Ruimte: borgen ruimtelijk regime voor werelderfgoederen • Visie Erfgoed en Ruimte
16. • Ruimte voor groengebieden, volkstuinten, sportvoorzieningen en andere recreatiemogelijkheden in en om de stad bij nationale stedelijke netwerken	Is vervallen	• Programma groen en de stad (incl. GIOS) • Stimuleringsfonds volkstuinten	n.v.t.
17. • Vrijwaring van Rijksbufferzones van verdere verstedelijking en versterking van de (dag) recreatieve functie van de Rijksbufferzones	Is vervallen	• Beleidsbrief verrommeling • Programma Mooi NL • Programma groen en de stad (incl. GIOS) • ILG	n.v.t.
18. • Bestemming en nadere ontwikkeling leefgebieden van (inter)nationaal beschermde soorten	Is vervallen		n.v.t.
19. • Behoud en versterking van de kernkwaliteiten met betrekking tot natuur, architectuur, cultuurhistorie, gebruikswaarde en belevingswaarde van het landschap (landschappelijke basiskwaliteit)	Is deels vervallen, deels onderdeel van unieke cultuurhistorische en natuurlijk kwaliteiten (10)	• Nota Belvédère • Kwaliteitsagenda Landschap • Handreiking Kwaliteit Landschap • ILG	• Visie Erfgoed en Ruimte • Bestuurlijke afspraken met gemeenten over ruimtelijke bescherming en ontwikkeling wederopbouwgebieden
20. • Behoud 'panorama's' vanaf infrastructuur	Is vervallen	• Structuurvisie snelwegpanorama's • Actieprogramma Ruimte en Cultuur	n.v.t.
21. • Aanpassing toeristisch-recreatieve	Is vervallen	• Programma groen en de stad (incl. GIOS)	n.v.t.

	voorzieningen in het landschap aan veranderende behoefte en vergroting toeristisch-recreatieve mogelijkheden in het landschap		- Ruimtelijke uitspraken in de Agenda Vitaaal Platteland - ILG / ISV	
22.	- Versterking van de internationale concurrentiepositie van de Randstad als geheel, tot een duurzame en concurrerende Europese topregio. - Versterking van de economie, vergroting van de kracht en dynamiek van de steden en ontwikkeling van de bijzondere kwaliteiten in de Randstad en - De vitaliteit van het Groene Hart	Deels vervallen, deels onderdeel van vestigingsklimaat (1) Idem Is vervallen	- Nota R2040 - Randstad Urgent - Ontwikkelingsprogramma Groene Hart	Zie 1
23.	Ruimte scheppen in de Randstad om de grote ruimtevrage voor onder meer wonen en werken te accommoderen	Deels vervallen, deels onderdeel van vestigingsklimaat (1)	24 t/m 29	Zie 1
24.	Integrale afweging met betrekking tot de verstedelijkingsopgave van de Bloemendalerpolder met tenminste tweederde deel duurzaam groen en een recreatief aantrekkelijke invulling	Is vervallen	Programma Randstad Urgent	n.v.t.
25.	Integrale afweging met betrekking tot de verstedelijkingsopgave Almere inclusief adequate ontsluiting	Is onderdeel van vestigingsklimaat (1)	- Programma Randstad Urgent - Nota Ruimte Budget	Zie 1
26.	Integrale afweging met betrekking tot de gebiedsuitwerking voor Haarlemmermeer en de Bollenstreek, rekening houdend met specifiek beleid voor het gebied	Is vervallen	Programma Randstad Urgent	n.v.t.
27.	Integrale afweging met betrekking tot de verstedelijkingsopgave Valkenburg met adequate ontsluiting en een ruime groene	Is vervallen		n.v.t.

bufferzone			
28. • Integrale afweging met betrekking tot de gebiedsontwikkeling Zuidplaspolder onder specifieke voorwaarden van het Rijk	Is vervallen	• Programma Randstad Urgent • Nota Ruimte Budget	n.v.t.
29. • Integrale afweging met betrekking tot de verstedelijkingsopgave Rijnenburg met uitdrukkelijke aandacht voor wateropgave en onder voorwaarden dat de opgave niet leidt tot knelpunten op verkeersplein Oudenrijn	Is vervallen	• Programma Randstad Urgent	n.v.t.
30. • Integrale planvorming op basis van de optimale omvang van een bedrijventerrein voor de Rotterdamse regio vindt plaats waarbij aandacht wordt besteed aan de adequate ontsluiting en een goede landschappelijke inpassing in de Hoeksche Waard	Is vervallen	• Nota Ruimte budget	n.v.t.
31. • Winning van bouwgrondstoffen in Nederland stimuleren op een maatschappelijk aanvaardbare wijze	Is onderdeel van: Efficiënt gebruik van de ondergrond (4)	• Bouwgrondstoffentoets	
32. • Beschikbaar stellen van voldoende ruimte voor de opwekking en distributie van elektriciteit en • De stimulering van voldoende ruimte voor de opwekking van windenergie	Is onderdeel van: ruimte voor het hoofdnetwerk voor (duurzame) energievoorziening en de energietransitie (2) Idem	Nota Belvédère	• Amvb Ruimte: ruimte reserveren voor locaties voor opwekking energie en verbindingen • Actualisatie SEV III • Rijksstructuurvisie Windenergie op Land
33. • Beschikbaar stellen van voldoende ruimte voor en de bescherming van de winning van schoon grond- en oppervlaktewater	Is onderdeel van: ondergrond (4)		Zie 4
34. • Ruimtelijke aanpassing aan de gevolgen van klimatologische ontwikkelingen	Is onderdeel van waterveiligheid (9)	• Financiering Kennis voor klimaat hotspots • Pilotprojecten klimaatbuffers	Zie 9
35. • Economische groei en een stevige	Is onderdeel van vestigingsklimaat (1) en	• PKB Nota Mobiliteit (met uitzondering delen	Zie 1, 5 en 6

internationale concurrentiepositie vereisen dat Nederland economie, ruimte en verkeer en vervoer in samenhang ontwikkelt	een robuust hoofdnetwerk (5), en Betere benutting (6)	in bijlage 6)	
36. - Het op het vereiste niveau brengen van de bescherming van het rivierengebied tegen overstromingen conform de wettelijke norm en - Het leveren van een bijdrage aan het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit van het rivierengebied	Is onderdeel van waterveiligheid (9) Is vervallen, behoudens uitvoering PKB Ruimte voor de Rivier.		Zie 9
37. - Versterking van de mainport Rotterdam en - Verbetering van kwaliteit van de leefomgeving in Rijnmond	Is onderdeel van vestigingsklimaat (1) Is onderdeel van vestigingsklimaat (1)		Zie 1
38. - Duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied en - Het behoud van het unieke open landschap	Is onderdeel van unieke cultuurhistorische en natuurlijke kwaliteiten (10) en Ruimte voor een nationaal netwerk van natuur (11)		- PKB Waddenzee - Amvb Ruimte: continuering ruimtelijke doorwerking Derde Nota Waddenzee
39. Het scheppen van de noodzakelijke ruimtelijke voorwaarden voor de gereedstelling en instandhouding van de krijgsmacht	Is vervangen door ruimte voor militaire activiteiten (12)	PKB SMT2	Amvb Ruimte: ruimtelijke bescherming en aanwijzing van de essentiële militaire locaties, gebieden en beperkingenzones
	Nieuw nationaal ruimtelijk belang: ruimte voor het hoofdnetwerk voor vervoer van gevaarlijke stoffen via buisleidingen (3)		- Amvb Ruimte: vrijhouden leidingstroken voor hoofdverbindingen. - Rijksstructuurvisie buisleidingen
	Nieuw nationaal ruimtelijk belang: ondergrond (4)		Structuurvisie ondergrond

Bijlage 3: Bandbreedtes woningbouw (2010 – 2040)⁶⁷

WONINGBEHOEFTE (aantal woningen in duizendtallen)						
MIRT regio	Laag (RC)			Hoog (GE)		
	2010-2020	2020-2030	2030-2040	2010-2020	2020-2030	2030-2040
Noord	25	-22	-26	110	84	23
Oost	68	-22	-31	215	163	41
Utrecht	31	-4	-5	94	108	77
Noordwest	50	-37	-41	213	152	78
Zuidvleugel	58	-74	-78	205	144	85
ZW Delta	1	-20	-20	14	15	4
Brabant	57	-20	-25	150	127	53
Limburg	2	-30	-31	47	45	11
TOTAAL	293	-229	-257	1.048	838	372

---

⁶⁷ PBL, *Ruimtelijke Verkenningen*, Den Haag 2011 (te verschijnen).

Bijlage 4: Nationale landschappen, UNESCO werelderfgoed en wederopbouwgebieden

Nationale landschappen (zie kaart pagina 92)

Het Rijk heeft in het verleden een selectie gemaakt van twintig Nationale landschappen. Deze landschappen weerspiegelen tezamen de diversiteit en ontstaansgeschiedenis van het Nederlandse cultuurlandschap. Het beleid ten aanzien van landschap is niet langer een rijksverantwoordelijkheid en laat het Rijk over aan de provincies. De kaart op pagina 92 toont de 20 Nationale landschappen met hun kernkwaliteiten.

UNESCO werelderfgoed

Aangewezen als cultureel UNESCO werelderfgoedgebied zijn:

- de Beemster als (landschaps-)architectonisch unieke, in samenhang goed bewaard gebleven zeventiende-eeuwse droogmakerij;
- de Stelling van Amsterdam, het in samenhang met het landschap ontworpen hydrologische en militair verdedigingssysteem voor de stad Amsterdam.

Op de Voorlopige Lijst voor UNESCO werelderfgoedgebied zijn geplaatst:

- de Nieuwe Hollandse Waterlinie, het in samenhang met het landschap ontworpen hydrologische en militair verdedigingssysteem voor de Vesting Holland
- het Nederlandse deel van de Limes, de grens van het vroegere Romeinse Rijk, een zone bestaande uit wegen, verdedigingswerken en burgernederzettingen.

Als UNESCO werelderfgoederen zijn verder de volgende objecten of ensembles aangewezen: het Rietveld Schröderhuis in Utrecht, het ir. D.F.Woudagemaal te Lemmer, het molencomplex Kinderdijk-Elshout, het voormalige eiland Schokland en de Grachtengordel Amsterdam. Op de Voorlopige Lijst zijn geplaatst het Koninklijk Eise Eisinga Planetarium (Franeker), de Koloniën van Weldadigheid (Veenhuizen en Frederiksoord/Wilhelminaoord), het Sanatorium Zonnestraal (Hilversum), het Teylers Museum (Haarlem) en de Van Nellefabriek (Rotterdam). De Waddenzee is aangewezen als natuurlijk Werelderfgoed.

Wederopbouwgebieden

Het Rijk heeft 30 wederopbouwgebieden geselecteerd (zie kaart op pagina 93), waarover voor de bescherming in bestemmingsplannen bestuurlijke afspraken worden gemaakt. In de Visie erfgoed en ruimte worden de kernkwaliteiten van deze gebieden toegelicht.

NATIONALE LANDSCHAPPEN

1. Groene Hart	11. Gelderse Poort
- Diversiteit	- Kleinschalige openheid
- Openheid	- Groen karakter
- Veenweidekarakter	- Oeverwallen en dijken
- Rust en stilte	12. Veluwe
2. Middag-Humsterland	- Schaalcontrast open - besloten
- Terpen, kwelderruggen en dijken	- Actieve stuifzanden
- Blokverkaveling	- Groot, aaneengesloten bos
- Openheid	13. Rivierengebied
3. Zuidwest Zeeland	- Schaalcontrast open - besloten
- Kleinschalige openheid	- Rivier - uiterwaard - oeverwal - kom
- Groen karakter	- Overgang stuwwal - rivier
- Duinen, kreekruggen, kommen	14. Laag Holland
- Polderpatroon en kreekrestanten	- Openheid
- Verdedigingswerken	- Geometrisch patroon droogmakerijen
- Overgang kust - dekzand	- Strokenverkaveling
4. Hoeksche Waard	15. Zuidwest Friesland
- Openheid	- Schaalcontrast open - besloten
- Polderpatroon	- Middeleeuwse verkaveling, waterlopen en meren
- Kreken en dijken	- Stuwwallen en terpen
5. Noardlike Fryske Wâlden	16. Het Groene Woud
- Strokenverkaveling	- Groen karakter
- Kleinschaligheid	- Kleinschalige openheid
- Pingorunes en dijkwallen	- Beken, essen, kampen, bossen en heides
6. Drentsche Aa	17. Zuid Limburg
- Kleinschaligheid	- Schaalcontrast open - besloten
- Meanderende beken	- Groen karakter
- Essen, bossen, heides en moderne ontginningen	- Reliëf en ondergrond
7. IJsseldelta	- Cultuurhistorisch erfgoed
- Oudste geometrische verkaveling	18. Arkemheen-Eemland
- Openheid	- Openheid
- Huisterpen en kreekruggen	- Slagenverkaveling
8. Noordoost-Twente	- Veenweidekarakter
- Kleinschalig, geaccidenteerd landschap	19. Nieuwe Hollandse Waterlinie
- Groen karakter	- Forten, dijken, kanalen en inundatiekommen
- Beken, essen, kampen en moderne ontginningen	- Groen karakter
9. Graafschap	- Openheid
- Kleinschaligheid	20. Stelling van Amsterdam
- Groen karakter, buitenplaatsen	- Forten, dijken, kanalen en inundatiekommen
- Waterhuishouding	- Stille ring rond Amsterdam
10. Winterswijk	- Openheid
- Kleinschalige openheid	
- Groene karakter	
- Microreliëf	

 Vereenvoudigde topografie

0 50km

WEDEROPBOUWGEBIEDEN

- Landelijk gebied
- Naoorlogse woonwijken
- Wederopgebouwde kernen
- Vereenvoudigde topografie

Landelijk gebied:

1. Beltrum, I/II Berkelland
2. De Scheeken, St. Oedenrode
3. Haskerveenpolder, Skasterlân
4. Maas en Waal - West, West Maas en Waal
5. Noordoostpolder, Noordoostpolder
6. De Groep e.o., Veenendaal
7. Vriezenveen, Twenterand
8. Walcheren div. gemeenten

Naoorlogse woonwijken:

9. Westelijke Tuinsteden, Amsterdam
10. Plan Kerschoten, Apeldoorn
11. Uitbreidingsplan Heuvel, Breda
12. 't Hool, Eindhoven
13. Emmermeer, Angelslo, Emmerhout, Emmen
14. Mariahoeve 's, Gravenhage
15. De Wijert Noord, Groningen
16. Vrieheide, Heerlen
17. Klein Driene I en II, Hengelo
18. Plan Zuid, De Pettelaar 's, Hertogenbosch
19. De Heuvel en Prinsenhof, Leidschendam - Voorburg
20. Pottenberg, Maastricht
21. Nagele, Noordoostpolder
22. Ommoord, Rotterdam
23. De Halve Maan, Utrecht

Wederopgebouwde kernen:

24. Rhenen, Rhenen
25. Oostelijke binnenstad, Rotterdam
26. Strook Atlantikwall, 's Gravenhage
27. Strook Atlantikwall, Katwijk
28. Binnenstad Hengelo
29. Binnenstad Nijmegen
30. Oostburg, Sluis

Bijlage 5: Naar een Olympische Hoofdstructuur

Het Rijk omarmt de ambities uit het Olympisch Plan 2028 en ondersteunt het streven om de Olympische en Paralympische Spelen naar Nederland te halen. In 2008 is uit de verkenning naar de haalbaarheid van het organiseren van de Olympische Spelen gebleken dat het mogelijk is de Spelen in Nederland te organiseren. De Spelen zijn echter te groot voor één stad. Tevens blijkt dat, gelet op de doorlooptijd van ruimtelijke investeringen, al op korte termijn keuzes gemaakt moeten worden. Hierbij zal niet alleen de overheid moeten investeren maar ook de private sector zal mee moeten willen doen.

Het Rijk wil de Olympische Spelen mogelijk te maken met een maximaal blijvend resultaat voor heel Nederland. Dit betekent dat investeringen ten behoeve van de Olympische Spelen zoveel mogelijk moeten bijdragen aan de concurrentiekracht van Nederland als geheel en dat investeringen voor de Olympische Spelen zoveel mogelijk 'no regret' zijn. Er wordt daarom zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij bestaande plannen, projecten en beleidsdoelen van het Rijk, andere overheden en het bedrijfsleven. Een besluit over het feitelijk organiseren van de Olympische Spelen is nu nog niet aan de orde. In 2016 wordt de balans opgemaakt en wordt besloten over de voorbereiding van een 'bid' voor de Olympische Spelen.

Aan de Spelen is altijd de naam van een stad verbonden. Het zwaartepunt van het programma (de zogenaamde 'big five': Olympisch stadion, basketbalstadion, Olympisch zwembad, Olympisch dorp en perscentrum) zal liggen in die stad/stedelijke regio. Amsterdam en Rotterdam hebben beiden aangegeven voor het organiseren van de Spelen in aanmerking te willen komen. De combinatie van de IOC-criteria, het benutten van de bestaande ontwikkelingen en het doel er zoveel mogelijk uit te halen (legacy) heeft vijf varianten opgeleverd voor dit zwaartepunt. Twee met de focus op Amsterdam, twee met de focus op Rotterdam en één variant waarbij het zwaartepunt van de Spelen wordt gespreid over de Randstad.

De resultaten van de studie naar de Olympische Hoofdstructuur en de Verkenning van de Maatschappelijke Kosten en Baten zijn in het kader van het Olympisch Plan en met het zicht op de besluitvorming in 2016 bepalend. Het Rijk wil voor 2015 helderheid creëren over een naamdragende stad voor een eventueel bid. Dit is wenselijk omdat voor een evenement als de Olympische Spelen tijdige voorbereiding nodig is. NOC*NSF zal een potentiële kandidaatstad uiteindelijk voordragen aan het IOC. De keuze van de stad is daarmee een gezamenlijke keuze van de sportsector, Rijk, lokale overheden en de sociale partners binnen de Alliantie Olympisch Vuur.

Waar nodig wordt aanvullend onderzoek verricht. Daarbij zal voornamelijk het terugdringen van de kosten voor de overheid nader worden gezien. Eerder is geconstateerd dat zonder inzet van private partijen de Spelen niet haalbaar zijn. Creatieve oplossingen, zoals een geheel of gedeeltelijk drijvend Olympisch Dorp, dat na de Spelen ter plaatse of elders een woonfunctie kan krijgen, zullen op hun haalbaarheid worden gezien. Het Rijk streeft naar een innovatieve aanpak, die aansluit bij de sterke kanten van de Nederlandse samenleving en het bedrijfsleven. Ook zullen de bij een keuze behorende afspraken worden voorbereid. Dit betreft zowel bestuurlijke afspraken als afspraken met private partners. In aanmerking komende afspraken zullen op termijn worden verwerkt in de MIRT gebiedsagenda's.

Bijlage 6: Essentiële onderdelen Nota Mobiliteit die (gewijzigd) van kracht blijven

In deze bijlage staan de essentiële onderdelen van beleid uit de PKB Nota Mobiliteit (NoMo), deel IV die (gewijzigd) van kracht blijven. Deze passages zijn waar nodig aangepast aan actuele ontwikkelingen.

Decentrale overheden geven op basis van beschikbare middelen en instrumenten in de provinciale verkeers- en vervoersplannen (PVVP's) en regionale verkeers- en vervoersplannen (RVVP's) evenals in het gemeentelijk beleid aan, welke bijdragen zij leveren aan de uitvoering van deze structuurvisie voor 2020/2028, conform de Planwet verkeer en vervoer. Tussen decentrale overheden vindt over en weer afstemming plaats bij het opstellen van respectievelijk de PVVP's en RVVP's, de Meerjaren Ontwikkelingsprogramma's en de jaarlijkse bestedingsplannen voor de BDU verkeer en vervoer.

Bereikbaarheid over de weg

De streefwaarde voor het hoofdwegennet is dat de gemiddelde reistijd op snelwegen tussen de steden in de spits maximaal anderhalf keer zo lang is als de reistijd buiten de spits. Op snelwegen rond de steden en niet-autosnelwegen die onderdeel zijn van het hoofdwegennet is de gemiddelde reistijd in de spits maximaal twee keer zo lang als de reistijd buiten de spits.

Openbaar vervoer

Decentrale overheden dragen zorg voor een betrouwbaar, vlot, toegankelijk, sociaal veilig en doelmatig regionaal openbaar vervoer dat past bij hun specifieke regionale situatie. In de PVVP's en RVVP's evenals in het gemeentelijk beleid wordt aangegeven welke doelstelling wordt nagestreefd.

In de PVVP's en RVVP's worden kwantitatieve doelstellingen opgenomen voor het openbaar vervoer op tenminste de volgende punten: waar groei naar tijd en plaats realistisch is, welke (spits)reistijd per openbaar vervoer redelijk is, waar het oplossend vermogen van het openbaar vervoer ligt, welke maatregelen worden genomen voor ketenvoorzieningen en hoe wordt voorzien in situaties met een geringe vervoersvraag. De regionale overheden geven in de PVVP's en RVVP's binnen hun regionale openbaar vervoernetwerk prioriteit aan verbindingen met een hoog oplossend vermogen en een hoge vervoerswaarde. De betrokken decentrale overheden⁶⁸ geven in de PVVP's en RVVP's concreet aan op welke wijze mensen die niet zelf in hun mobiliteit kunnen voorzien, een vervoersvorm wordt geboden die de bereikbaarheid waarborgt van voorzieningen die alleen in gemeenten met een centrumfunctie voorhanden zijn. Rijk en decentrale overheden zorgen voor monitoring van de realisatie van deze doelstellingen, evenals van het aanbod en gebruik van het openbaar vervoer.

Binnenvaart

De ambitie is het realiseren van betrouwbare reistijden voor de binnenvaart met prioriteit voor de hoofdverbindingssassen. Het Rijk werkt de onderhoudsachterstanden op de hoofdvaarwegen weg. Daarmee worden onverwachte stremmingen zo veel mogelijk voorkomen en voldoen de vaarwegen aan de afgesproken afmetingen. Ook wordt de capaciteit van de vaarwegen vergroot, zodat het groeiende transport van de mainports en greenports naar de economische kerngebieden en het buitenland over het water zonder kwaliteitsverlies afgewikkeld kan worden.

Het streefbeeld is dat hoofdvaarwegen die de belangrijkste zeehavens met het achterland verbinden (hoofdverbindingssassen), tenminste geschikt zijn voor klasse VIb-schepen en

---

⁶⁸ Het gaat hierbij vooralsnog om de provincies en WGR+-regio's.

vierlaagscontainervaart, de doorgaande nationale hoofdvaarwegen tenminste voor klasse Va-schepen en vierlaagscontainervaart en de overige hoofdvaarwegen tenminste geschikt zijn voor klasse IV en drielaagscontainervaart. Op de hoofdvaarwegen wordt gestreefd naar een gemiddelde totale wachttijd bij sluisen van maximaal dertig minuten in de maatgevende maand. Verder moeten er op de hoofdvaarwegen – ook voor schepen met gevaarlijke stoffen – voldoende ligplaatsen zijn en de bediening van de kunstwerken moet zo veel mogelijk afgestemd worden op de wensen vanuit de markt en – waar van toepassing – op de netwerkanalyses.

Fiets

Alle beheerders van wegen, spoorwegen en vaarwegen hebben bij de aanleg en aanpassing van infrastructuur (mede)verantwoordelijkheid voor het zo veel mogelijk in stand houden en verbeteren van kruisende routes voor fiets- en wandelverkeer. De decentrale overheden inventariseren vooraf de effecten van infrastructurele maatregelen op de mogelijkheden voor en de aantrekkelijkheid van wandelen en fietsen.

Alle overheden stimuleren het lopen en het gebruik van de fiets als hoofdvervoermiddel en als schakel in de ketenverplaatsing van deur-tot-deur. Decentrale overheden en waterschappen doen dit onder meer door te zorgen voor een fietsnetwerk dat voldoet aan de verkeerskundige hoofdeisen samenhang, directheid, aantrekkelijkheid, veiligheid en comfort. De overheden zorgen bovendien voor parkeervoorzieningen voor fietsers die op het gebied van kwaliteit, kwantiteit en locatie voldoen aan de vraag. Voor de realisering van het fietsnetwerk nemen zij in de PVVP's, RVVP's en het gemeentelijk beleid een doel voor 2020 op.

Mainport Rotterdam en overige zeehavens

Marktomstandigheden verbeteren, randvoorwaarden stellen en handhaven

Het rijk wil de maatschappelijke meerwaarde van de Nederlandse zeehavens als vervoersknooppunten en als vestigingsplaats voor industrie en dienstverlening voor Nederland optimaliseren. Daarbij komen drie hoofdlijnen naar voren: het verbeteren van de marktomstandigheden, het stellen van heldere randvoorwaarden en het tenminste in stand houden en zo nodig verbeteren van de capaciteit van infrastructuur en van fysieke ruimte voor economische activiteiten. Onderdeel van de afwegingskaders die aangeven wanneer door het rijk wordt geïnvesteerd, is dat bij een gelijke score in het afwegingskader, investeringen in de mainport Rotterdam vóór investeringen in zeehavens in andere economische kerngebieden gaan.

Veiligheid

Verkeersveiligheid op de weg

Het nationale doel is een permanente verbetering van de verkeersveiligheid door reductie van het aantal verkeersdoden en ernstige verkeersgewonden. Het nationale doel⁶⁹ is:

- Een reductie van het aantal verkeersdoden tot maximaal 500 in 2020;
- Een reductie van het aantal ernstig verkeersgewonden tot maximaal 10.600 in 2020;
- Behoud van een plaats in de top vier van de Europese Unie.

De registratie van verkeersdoden en ernstig verkeersgewonden blijft op een voldoende niveau gehandhaafd.

---

⁶⁹ De doelstelling voor verkeersdoden is in 2008 met instemming van de andere overheden bijgesteld van maximaal 580 tot 500 verkeersdoden in 2020; dit onder voorwaarde dat de maatregelen uit het Strategisch Plan Verkeersveiligheid worden uitgevoerd, dat de voertuigtechnologie de verwachtingen waarmaakt en Anders Betalen voor Mobiliteit wordt uitgevoerd. De indicator ziekenhuisgewonden is met instemming van andere overheden in 2010 aangepast in ernstig verkeersgewonden.

De nationale doelstelling werkt voor alle betrokken decentrale overheden in gelijke mate door in provinciale en regionale doelstellingen, zodat alle betrokken decentrale overheden de aantallen met eenzelfde percentage terugbrengen als het nationale doel voor 2020. De betrokken decentrale overheden werken deze doelen met bestuurlijke en maatschappelijke partners uit in provinciale en regionale maatregelpakketten, die zowel maatregelen op het gebied van gedrag, voertuig als op het gebied van infrastructuur bevatten en waarbij in ieder geval aandacht wordt geschonken aan het goederenvervoer (vracht- en bestelwagens).

Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het verkeersveiligheidsbeleid. Verkeershandhaving vormt het belangrijke sluitstuk van het verkeersveiligheidsbeleid, waarbij de regionale plannen worden afgestemd met de regionale projecten verkeershandhaving. Wegbeheerders brengen in de periode tot 2020 bij nieuwe aanleg en in het kader van beheer en onderhoud essentiële herkenbaarheidskenmerken aan op alle wegen.

Veiligheid in de binnenvaart

Het aantal ongevallen met significante gevolgen op de Nederlandse binnenwateren is in 2020 door permanente verbetering verder verminderd tot onder de 115 per jaar⁷⁰. De Rijksoverheid bevordert het veiligheidsbewustzijn onder overheidsdiensten, bedrijven en burgers en stimuleert het gebruik van informatie- en communicatietechnologie. Het Rijk bevordert het gebruik van veilige vaartuigen en de overheden benutten de mogelijkheden van nautisch veilige infrastructuur (bijvoorbeeld in de Tweede Maasvlakte). De Rijksoverheid versterkt de samenwerking met decentrale overheden op het gebied van verkeersmanagement en ruimtelijke ordening op en langs het water. Het Rijk streeft naar zo veel mogelijk scheiding van beroepsvaart en recreatievaart.

De betrokken decentrale overheden:

- houden bij het opstellen van, provinciale verkeers- en vervoers en andere plannen en bij het beoordelen van bouw- en bestemmingsplannen onder meer rekening met de voor de veiligheid en vaarfunctie benodigde ruimte langs de vaarweg;
- faciliteren alternatieve routes voor de recreatievaart, zoals is aangegeven in de Beleidsvisie Recreatietoervaart Nederland;
- realiseren 'river information services' op vaarwegen vanaf klasse IV en aanliggende havens in decentraal beheer (conform de Europese RIS-richtlijn);
- zorgen voor adequate capaciteit, geoefendheid en inzetbaarheid van hulpverlening en rampenbestrijding op gemeentelijk ingedeelde wateren.

Sociale veiligheid

Het doel is de waardering van het veiligheidsgevoel te verhogen en het aantal incidenten te verminderen. In de aan de beheerder van het spoorwagennet en de vervoerder over het hoofdrailnet te verlenen concessies neemt het Rijk een zorgplicht ten aanzien van de sociale veiligheid op.

Betrokken decentrale overheden hebben een gezamenlijk streefcijfer voor de verbetering van de waardering van het veiligheidsdoel van de reiziger in het voertuig bepaald. Op basis van een jaarlijkse actualisering van de meerjarenplannen van Sociale Veiligheid Openbaar Vervoer wordt het te bereiken effect opnieuw berekend. Betrokken decentrale overheden streven deze ambitie vooral na met de aanpak van probleemtrajecten of -gebieden (stations of haltes). Omdat de sociale onveiligheid zich niet alleen in het openbaar vervoer manifesteert, bedden de decentrale overheden de aanpak zo veel mogelijk in de integrale keten van opvang, toezicht, handhaving en vervolging in.

---

⁷⁰ Het aantal ongevallen met significante gevolgen is in de Rijksbegroting van 2011-2012 (artikel 33) gewijzigd van onder de 275 naar onder de 115 per jaar.

Transport van gevaarlijke stoffen

Het Rijk zorgt voor de vaststelling van een basisnet voor het vervoer van gevaarlijke stoffen met de daarbij behorende maximale gebruiksruimtes en veiligheidszones. Daarmee worden de transportstromen van gevaarlijke stoffen beheerst en gebundeld. De maximale consequenties voor de ruimtelijke planvorming en hulpverlening als gevolg van het vervoer van gevaarlijke stoffen zijn daarmee duurzaam vastgelegd, waardoor voor de lange termijn zekerheid en duidelijkheid wordt gecreëerd. Het Rijk zal de daartoe benodigde instrumenten ontwikkelen om te waarborgen dat het vervoer van gevaarlijke stoffen binnen de gebruiksruimte blijft en dat de veiligheidszones doorwerken in de ruimtelijke planvorming⁷¹.

Vervoerders, verladers en ontvangers dragen er zorg voor dat gevaarlijke stoffen waar mogelijk via de veiligste en voor de samenleving minst belastende modaliteit en route worden vervoerd. Het Rijk heeft daarbij een stimulerende rol.

Zowel het Rijk als de provincies en gemeenten nemen externe veiligheid op in de beheersplannen voor infrastructuur. Het Rijk, de provincies en de gemeenten zorgen voor een veilige en goed onderhouden infrastructuur. Op gebiedsniveau benoemen decentrale overheden, daar waar zij bevoegd zijn, relatief veilige voorkeursroutes voor het transport van gevaarlijke stoffen in aansluiting op het nationale basisnet en voeren zij een hierop gericht samenhangend verkeersmanagement. Decentrale overheden wegen de risico's van het vervoer van gevaarlijke stoffen vanaf het begin mee in de ruimtelijke planvorming. Waar sprake is van planvorming in de nabijheid van het basisnet, vormen de vastgestelde gebruiksruimte en veiligheidszone hierbij het uitgangspunt.

Security: bescherming van vitale infrastructuur

Het verkeers- en vervoerssysteem moet zo worden ingericht en ontworpen dat de kans op schade door moedwillige verstoring en misbruik van vitale infrastructuur en transportketens in alle modaliteiten beperkt is en de voorbereiding op resterende risico's voldoende is. Het Rijk toetst in dit kader de kwetsbaarheid van de belangrijkste knooppunten. Dit betreft in ieder geval de mainports Schiphol en Rotterdam en een aantal relevante objecten in verband met het keren en beheren van oppervlaktewater en de beschikbaarheid van het rijkswegennet.

Het Rijk en decentrale overheden hebben, naast de al bestaande zorg voor sociale veiligheid, oog voor moedwillige verstoring en bevorderen zo veel mogelijk dat beheerders van infrastructuur ten behoeve van de continuïteit van de dienstverlening de gevolgen van moedwillige verstoring verkennen en waar relevant actie ondernemen. Gemeenten zien toe op het zo goed mogelijk beveiligen van zeehaventerreinen tegen terroristische of andere gewelddadige aanslagen conform daartoe opgestelde (ISPS-code en de EU-richtlijn ter zake) en nog op te stellen regelgeving (aankomende EU-richtlijnen), en informeren het Rijk over de getroffen maatregelen.

Kwaliteit leefomgeving: duurzame mobiliteit

Het Rijk komt alle nationale en internationale verplichtingen na op het gebied van emissievermindering en milieukwaliteit. Het Rijk zet in op ontkoppeling van economie en milieu door te stimuleren dat de schadelijke effecten door infrastructuur en vervoer voor mens en omgeving blijven verminderen.

---

⁷¹ Deze passage komt te vervallen op het moment dat de Wet basisnet in werking treedt.

Klimaat

EU doelstellingen voor klimaat en energie zijn vastgelegd voor 2020 te weten 20% CO₂ reductie, 20% aandeel hernieuwbare energie en vanaf 2010 jaarlijks 2% energie efficiëntie verbetering. Het Kabinet Rutte heeft deze doelstellingen overgenomen. Tevens zijn er recent voor de langere termijn (2050) ook lange termijn doelstellingen vanuit de Europese Commissie geformuleerd. Het Rijk maakt momenteel in een Routekaart 2050 inzichtelijk wat dat betekent voor de verschillende sectoren en betrokken partijen (zo ook voor de sector verkeer). Daarbij is de insteek dat het rijk inzet op het voldoen aan klimaat en energiedoelen middels scherp bronbeleid en innovatie⁷².

Geluid

Het Rijk zet zich verder in Europees verband in om de EU-regelgeving op het gebied van bronbeleid ter vermindering van geluid aan te scherpen. Naast de reguliere uitvoering van de geluidwetgeving stelt het Rijk voor eind 2020 saneringsplannen op ten behoeve van het afronden van de huidige saneringsoperatie (adreslijst van woningen die in 1986/87 een te hoge geluidbelasting ondervonden (1) en het aanpakken van (spoor) wegvakken waar geluidbelasting van boven de 65 respectievelijk 70 dB (Lden) voor weg en spoor zijn ontstaan (2), door de verkeersgroei binnen de kaders van de Wet geluidhinder langs rijksinfrastructuur. Tevens wordt compensatie geboden voor de woningen die onder de Wet geluidhinder een groei van meer dan 5 dB hebben ondervonden (3). De saneringsmaatregelen worden grotendeels voor eind 2020 gerealiseerd. Vanaf 2006–2007 wordt op het hoofdwegennet in gebieden met woonbebouwing, indien kosteneffectief, stil wegdek (met de akoestische kwaliteit van tweelaags zoab) toegepast.

---

⁷² Deze passage is volledig vernieuwd, i.v.m. de invoering van nieuw klimaatbeleid.

Afkortingenlijst

Amvb	Algemene maatregel van bestuur
BDU	Brede Doeluitkering
BEVB	Besluit externe veiligheid buisleidingen
BEVI	Besluit externe veiligheid inrichtingen
BO	Bestuurlijk overleg
BPRW	Beheer- en ontwikkelplan Rijkswateren
BRIIC	Brazilië, Rusland, India, Indonesië en China
Bro	Besluit ruimtelijke ordening
CEO	Chief executive officer
CHW	Crisis- en Herstelwet
CPB	Centraal Planbureau
CRA	College van Rijksadviseurs
DBFM(O)	Design, Build, Finance and Maintain (Operate)
EEZ	Exclusieve Economische Zone
EHS	Ecologische hoofdstructuur
EU	Europese Unie
GE	Global Economy (WLO-scenario)
GLB	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
GSB	Grotestedenbeleid
HSL	Hogesnelheidslijn
HTSM	High Tech Systemen en Materialen
IABR	International Architecture Biënnale Rotterdam
ICT	Informatie- en Communicatie Technologie
ILG	Investeringsbudget Landelijk Gebied
IOC	Internationaal Olympisch Comité
IPO	Interprovinciaal overleg
ITS	Intelligent Transport Systems
KE	Kosteneenheden
KICH	Kennisinfrastructuur Cultuurhistorie
KiM	Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid
KNMI	Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut
KpVV	Kennisplatform Verkeer en Vervoer
kV	kiloVolt
LIB	Luchthavenindelingbesluit
MER	Milieu-effectrapportage
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
MIRT-VAR	MIRT-verkenning Antwerpen Rotterdam
MJPO	Meerjarenprogramma Ontsnippering
MKBA	Maatschappelijke Kosten-batenanalyse
MW	megawatt
NAi	Nederlands Architectuurinstituut
NB-wet	Natuurbeschermingswet
NCP	Nederlands Continentaal Plat
ND-OV	National Datawarehouses voor openbaar vervoer
ND-W	National Datawarehouses voor wegen
NEC	National Emission Ceilings
NMCA	Nationale Markt- en capaciteitsanalyse
NOC*NSF	Nederlands Olympisch Comité*Nederlandse Sport Federatie
NSL	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit

NSP	Nieuwe Sleutelprojecten
NWP	Nationaal Waterplan
OHS	Olympische Hoofdstructuur
OV	Openbaar vervoer
PBL	Planbureau voor de Leefomgeving
PHS	Programma Hoogfrequent Spoorvervoer
PKB	Planologische kernbeslissing
PMR	Project Mainportontwikkeling Rotterdam
PPS	Publiek-private samenwerking
RC	Regional Communities (WLO-scenario)
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
RDW	Rijksdienst voor Wegverkeer
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RRAAM	Rijks-Regioprogramma Amsterdam, Almere, Markermeer
RWS	Rijkswaterstaat
SDE+	Subsidieregeling duurzame energieproductie
SEV III	Derde Structuurschema Elektriciteitsvoorziening
SfA	Stimuleringsfonds voor Architectuur
SMASH	Structuurvisie Mainport Amsterdam Schiphol Haarlemmermeer
SMT-2	Tweede Structuurschema Militaire Terreinen
SVIR	Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte
SWUNG	Samen Werken aan de Uitvoering van Nieuw Geluidbeleid
TEN	Trans-Europees Netwerk
TEN-T	Trans-Europees Netwerk Transport
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
VerDUS	Verbinden van duurzame steden
VHR	Vogel- en Habitatrichtlijn
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
WDR	World Development Report
WLO	Welvaart en Leefomgeving
Wro	Wet ruimtelijke ordening

Begrippenlijst

In deze structuurvisie Infrastructuur en Ruimte hanteert het Rijk de volgende definities voor onderstaande begrippen. Deze definities kunnen afwijken van de tot op heden gebruikelijke definities. De hier opgenomen definities zijn echter leidend voor de interpretatie van de structuurvisie.

Achterlandverbinding

De transportverbinding tussen mainports en stedelijke regio's waar topsectoren zich (geografisch) concentreren met andere economische gebieden in Nederland en het buitenland.

Afwenteling

Situatie waarbij problemen en kosten van een ingreep bij anderen terecht komen dan bij de veroorzakers.

Agglomeratievoordelen

Voordelen van grote stedelijke gebieden die ontstaan door hun omvang, vooral door de goede infrastructuur, grote en gevarieerde arbeidsmarkt, draagvlak voor (bijvoorbeeld culturele) voorzieningen en aanwezigheid van andere bedrijven.

Algemene maatregel van bestuur

Een besluit van de regering waarin wettelijke regels nader worden uitgewerkt.

Bereikbaarheid

De moeite (uitgedrukt in tijd en kosten) die het gebruikers van deur-tot-deur kost om hun bestemming te bereiken.

Besluit ruimtelijke ordening

Het besluit ruimtelijke ordening is een nadere uitwerking van de Wet ruimtelijke ordening en bevat onder meer bepalingen over structuurvisies, bestemmingsplannen, financiële bepalingen, andere planologische besluiten, planologische organen en buitenplanse ontheffingen.

(Olympisch) Bid

Het bod of voorstel dat een land doet om in aanmerking te komen voor het organiseren van de Olympische spelen.

Brainport

Regio waarvan de economische kracht berust op een combinatie van kennis en innovatie in high tech toepassingen.

Concurrentiekracht/ Concurrentiepositie

De mate waarin een gebied of land economisch beter weet te presteren dan een ander land of gebied.

Cradle 2 Cradle

Het principe dat alle gebruikte materialen na hun leven in het ene product, worden hergebruikt in een ander product.

Delta

Gebied waar land, mondingen van rivier(en) en de zee samenkomen.

Deltabeslissing

Structureerende en (rand)voorwaardelijke beslissingen die politiek van aard zijn en richting geven aan de ontwikkelingen in meerdere deelprogramma's van het Deltaprogramma.

Deltaprogramma

Nationaal programma waarin Rijksoverheid, provincies, gemeenten en waterschappen samen werken met maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en kennisinstituten aan de maatregelen die nodig zijn om Nederland in de toekomst veilig te houden tegen hoog water en de zoetwatervoorziening te waarborgen.

Digitalisering

Veranderingen die zich voltrekken in de samenleving ten gevolge van de invloed van informatie- en communicatietechnologie.

Duurzame mobiliteit

Mobiliteit met stillere, schonere, zuinigere en veiligere voertuigen.

Duurzame ontwikkeling

Duurzame ontwikkeling is ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen.

Energietransitie

De overstap naar niet-fossiele energiebronnen en efficiënter energiegebruik.

Estuarium

Een verbrede riviermonding, waar zoet rivierwater en zout zeewater vermengd worden en zodoende brak water ontstaat, en waar getijverschil waarneembaar is.

Exclusieve Economische Zone

Dat deel van de kustwateren, buiten de territoriale zone, waar een land rechten claimt, tot maximaal 200 zeemijlen uit de kust, gerekend vanaf de laagwaterlijn en met inachtneming van de beperkingen die het volkenrecht oplegt.

Externe veiligheid

De risico's voor mens en milieu bij het gebruik, de opslag en het vervoer van gevaarlijke stoffen.

EU 2020 strategie

Afspraak tussen de lidstaten van de Europese Unie om het economische herstel richting 2020 te bevorderen.

Forfaitaire bijdrage

Vast bedrag voor bepaalde kosten die niet gespecificeerd hoeven te worden.

MIRT-Gebiedsagenda

Gezamenlijke agenda van Rijk en regio, gekoppeld aan het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport, waarin een gedeeld beeld van de samenhang tussen de verschillende opgaven in het betreffende ruimtelijk domein wordt geschetst. Zo kunnen ruimtelijke investeringen van Rijk en regio goed op elkaar worden afgestemd en geoptimaliseerd.

Globalisering

Een voortdurend proces van wereldwijde economische, politieke en culturele integratie, met als centraal kenmerk een wereldwijde arbeidsdeling, waarbij productielijnen over de wereld worden

gespreid die gedreven worden door de informatie- en communicatietechnologie en door internationale handel.

Greenport

Groot tuinbouwcluster, waarin planten, bomen, bollen, bloemen en groenten worden geproduceerd en verhandeld. Het betreft zowel productie onder glas (de glastuinbouw) als ook in de open lucht (vooral de bollenteelt en boomsierteelt). Behalve productie en handel is er sprake van een hele keten van activiteiten met onder andere kassenbouw, techniek, transport, onderwijs en onderzoek en veredeling.

Herbestemming

Het geven van een nieuwe functie aan een bestaand gebouw of gebied.

Herstructurering

Het vernieuwen van verouderde en verloederde gebieden zodanig dat zij voldoen aan huidige eisen op het gebied van wonen, werken, recreëren en mobiliteit. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren door sloop, renovatie en/of herbestemming.

Hoofdverbindingen

De hoofdinfrastructuur tussen de grootste stedelijke regio's in Nederland, inclusief de achterlandverbindingen.

Hoofdwatersysteem

Het samenhangend geheel van oppervlaktewater en grondwater van nationale betekenis, met bijbehorende bergingsgebieden, waterkeringen en ondersteunende infrastructuur.

Individualisering

Ontwikkeling in de samenleving waarbij het individu en zijn behoeften meer centraal komen te staan. Hierdoor wordt het steeds moeilijker om leefstijlen, woonvoorkeuren en mobiliteitspatronen te voorspellen.

Infrastructuurfonds

Fonds waaruit de kosten van aanleg, beheer en onderhoud en bediening van infrastructuur, (welke door het Rijk wordt of zal worden beheerd) worden betaald, evenals de uitgaven ten behoeve van daarmee samenhangende basisinformatie.

Intelligent Transport Systems (ITS)

Systemen voor de toepassing van informatie- en communicatietechnologieën in transport infrastructuur en voertuigen om het verkeer veiliger, efficiënter, betrouwbaarder en milieuvriendelijker te maken.

Internet-exchange

Verdeelcentrum of knooppunt in het netwerk van internetverbindingen.

Ketenmobiliteit

Mobiliteit waarbij verschillende vervoersmodaliteiten gecombineerd worden en waarbij tijdens de verplaatsing kan worden overgestapt van de ene naar de andere modaliteit.

Klimaatbestendigheid

Het vermogen om goed te blijven functioneren als het klimaat verandert.

Klimaatverandering

De verandering van het gemiddelde weertype of klimaat over een bepaalde periode. De verandering manifesteert zich het duidelijkst in een stijging of daling van de gemiddelde temperatuur en van de gemiddelde hoeveelheid neerslag op aarde.

Knooppunt

Kruispunt waar verschillende vervoersstromen samenkomen, vaak in combinatie met stedelijke ontwikkeling.

Kostenverhaal

Het in rekening brengen van de kosten van voorzieningen van openbaar nut (zoals straten, groen, parkeergelegenheid, waterpartijen met een openbare functie) binnen een bepaald ruimtelijk plan.

Krimp(regio)

Een afnemend aantal inwoners als dan niet gecombineerd met een daling van het aantal huishoudens (in een bepaald gebied).

Kustfundament

Het kustgebied dat van belang is voor de bescherming van het laaggelegen deel van Nederland tegen overstroming vanuit zee. Het kustfundament wordt zeewaarts begrensd door de doorlopende NAP -20 N.A.P m. dieptelijn. Landwaarts omvat het kustfundament alle duingebieden en alle harde zeeweringen inclusief de gereserveerde ruimte voor 200 jaar zeespiegelstijging.

Logistieke Delta

Concept voor de ontwikkeling van een gezamenlijk netwerk van havens, logistieke knopen (terminals) en hoogwaardige verbindingen in combinatie met het stimuleren van de ontwikkeling van industriële activiteiten in het netwerk.

Mainport

Centrale (lucht-) haven waarop de belangrijkste intercontinentale vervoersstromen zijn gericht en die fungeert als belangrijke toegangspoort van waaruit verdere distributie over het desbetreffende werelddeel plaatsvindt.

Mantelwoning

Een woonvorm waarbij mensen die zorg in de breedste zin behoeven, met behoud van hun zelfstandigheid, deel kunnen uitmaken van het huishouden van een mantelzorger.

Meegroeiwoning

Een aanpasbare, flexibele woning, die eenvoudig is aan te passen op veranderende behoeften en daarmee levensloopbestendig is.

Meergeneratiewoning

Een woonvorm waarbij meerdere generaties bij elkaar kunnen wonen met een zekere mate van onderlinge zelfstandigheid.

Metropool(regio)

Een gebied bestaande uit een stedelijke kern met een hoge bevolkingsdichtheid en hoge mate van werkgelegenheid, met een daaromheen liggend terrein dat sociaaleconomisch verbonden is met de stedelijke kern. Een metropoolregio beslaat vaak een gebied groter dan een metropool omdat ook meerdere kleine plaatsen die niet direct aansluiten op het stedelijk gebied er deel van uit kunnen maken.

Milieukwaliteit

Milieukwaliteit is een aanduiding voor de toestand van het milieu. Die toestand wordt onder meer beïnvloed door emissies van stoffen naar bodem, water en lucht (milieudruk), door onttrekking van (grond)water en benutting van andere voorraden en door de plaats en omvang van risicovolle activiteiten. Veranderingen in de milieukwaliteit kunnen leiden tot aantasting van natuur en de gezondheid van mensen (effecten)⁷³.

Mobiliteit

Verzamelbegrip voor vervoersbewegingen.

Multimodaal

Het samenkomen en de integratie van verschillende vervoerswijzen, bijvoorbeeld (vracht)auto, trein, schip, vliegtuig, tram, metro, bus, fiets, lopen).

Nationaal belang

Van nationaal belang zijn onderwerpen waar het Rijk verantwoordelijkheid voor neemt. Dit kan aan de orde zijn indien:

- Een onderwerp nationale baten en/of lasten heeft en de doorzettingsmacht van provincies en gemeenten overstijgt;
- Over een onderwerp internationale verplichtingen of afspraken zijn aangegaan;
- Een onderwerp provincie- of landsgrensoverschrijdend is en ofwel een hoog afwentelingsrisico kent ofwel in beheer bij het Rijk is.

Natuurwaarden

Waardevolle aspecten van een bepaald gebied, zoals natuurschoon, schoon water, het aanwezig zijn van bepaalde plant- of diersoorten, (weidevogels, ganzen, dassen), agrarische gebieden met waardevolle biologische aspecten, gebieden van aardwetenschappelijk belang, en het afwezig zijn van lawaai.

Ontgroening

Afname van het aandeel jongeren in de bevolking als gevolg van een afname van het geboortecijfer.

Ontvlechting

Het scheiden van regionaal en doorgaand verkeer.

Raamwet omgevingsrecht

Wet die algemene richtlijnen voor het omgevingsrecht geeft, die nader uitgewerkt moeten worden.

Randstad

Economisch belangrijk gebied in Nederland, waarbinnen de vier grootste steden van Nederland en hun ommeland liggen.

Regionaal openbaar vervoer

Stads- en streekvervoer onder verantwoordelijkheid van de decentrale overheden.

Rijksvastgoedstrategie

Een beschrijving van de wijze waarop het Rijk het eigen vastgoed (gebouwen & terreinen) inzet bij de realisatie van zijn beleidsdoelen.

---

⁷³ RIVM/Milieucompendium.

Robuust mobiliteitssysteem

Een mobiliteitssysteem dat adequaat blijft functioneren in gevallen van versturende omstandigheden als ongevallen, weersomstandigheden of andere storingen.

Ruimtelijke hoofdstructuur

De nationale ruimtelijke hoofdstructuur omvat gebieden en netwerken, die voor de ruimtelijke structuur en het functioneren van Nederland van nationaal belang zijn.

Ruimtelijke kwaliteit

De mate waarin een plek voorziet in de behoefte van mensen: gebruikswaarde + belevingswaarde + toekomstwaarde.

Stedelijke regio

Gebied van meerdere steden en omliggende landelijk gebied waartussen een bepaalde functionele relatie bestaat.

Topsectoren⁷⁴

Unieke (internationaal onderscheidende) sterke economische sectoren in Nederland.

Topsector Agro(logistiek) en food

De topsector Agro(logistiek) en food omvat de voedsel- en genotsmiddelenindustrie (verwerkende industrie) en de voedselgerelateerde onderdelen van de landbouw en vollegrondstuinbouw. Het geheel wordt wel aangeduid als het agrofoodcomplex en beslaat uiteenlopende typen bedrijvigheid en een veelheid aan producten, variërend van traditionele voedselproducten tot sterk innovatieve novel en functional foods.

Topsector Chemie

De topsector Chemie omvat de vervaardiging van chemische, kunststof en rubberproducten. Binnen de chemie wordt onderscheid gemaakt naar petrochemie, basis- en fijnchemie en farmachemie. Olie, gas en energie zijn traditioneel belangrijke inputs voor de chemie.

Topsector Creatieve Industrie

De creatieve industrie is een verzameling van culturele en economische sectoren waarin creativiteit centraal staat. Het CBS onderscheidt binnen de creatieve industrie drie deelsectoren: Kunsten en cultureel erfgoed, Media en entertainment en Creatieve zakelijke dienstverlening.

Topsector Energie

De topsector energie omvat alle onderdelen van de Nederlandse energiehuishouding: de winning en omzetting, het transport en de opslag evenals het gebruik van energie. Het gaat daarbij om alle vloeibare en gasvormige energiedragers, evenals elektriciteit en warmte.

Topsector High Tech systemen en materialen

De topsector High Tech of High Tech systemen en materialen (HTSM) omvat een aantal nauw met elkaar verweven maakindustrieën: de machine- en systeemindustrie, de transportmiddelenindustrie en de opto-elektronische industrie. Het gaat om het ontwerpen,

---

⁷⁴ Beschrijving topsectoren op basis van het rapport: The Hague center for strategic studies (HCSS) en TNO, *Nederlands concurrentievermogen en mondiale krachten – een eerste verkenning van topsectoren*, Den Haag 2011.

ontwikkelen en produceren van geavanceerde, precieze en intelligente high tech producten voor een groot aantal verschillende markten.

Topsector Life Sciences

Life Sciences, veelal ook aangeduid als biotechnologie, is een zeer breed gebied waarin het gaat over de toepassing van technologie op weefsel, cel en moleculair niveau in een aantal sectoren: landbouw, voedingsmiddelen, de medische sector en de industrie.

Topsector Logistiek

De topsector logistiek bevat alle activiteiten die nodig zijn om de fysieke goederenstroom effectief en efficiënt te laten verlopen. Naast transport en opslag van goederen, betreft het ook noodzakelijke bewerkingslagen in logistieke ketens (zoals order picking, verpakken, assemblage en afhandeling van retourstromen) en de regievoering over deze ketens.

Topsector Tuinbouw

De tuinbouw omvat zowel de glastuinbouw als de vollegrondstuinbouw. De verschillen tussen beide zijn aanzienlijk, vooral waar het de wijze van teelt/productie betreft. De glastuinbouw kenmerkt zich door de productie onder zeer gecontroleerde omstandigheden (voeding, klimaatbeheersing, etc.), heeft daarmee industriële karakteristieken en vormt een zeer dynamische en innovatieve bedrijfstak. Toeleveranciers in en om de kas (kasbouw, energieinstallatiebouw en ICT) zijn van vitaal belang voor de glastuinbouwketen. Ook de logistiek, finance, retail en het kenniscomplex spelen een belangrijke rol.

Topsector Water

De topsector Water omvat grosso modo drie onderdelen: Het maritieme cluster (bedrijven die op of aan het water werken, zoals offshore, havens, baggers); het watertechnologiecluster (waterbereiding en – behandeling en dergelijke) en het deltatechnologiecluster (waterbeheer en waterbouw).

Tracébesluit

In de Nederlandse wetgeving is via de Tracéwet vastgelegd wat er allemaal moet gebeuren voordat er een weg wordt aangelegd of verbreed. Hierbij worden verschillende stappen doorlopen. Na inspraak en advies, het maken van een trajectnota en een milieueffectrapportage en een ontwerp-tracébesluit bepaalt de minister het definitieve tracé van de weg.

Trans-Europese Netwerken

Trans-Europese Netwerken (vaak TEN's genoemd) zijn netwerken op het gebied van vervoers-, telecommunicatie- en energie-infrastructuur die de hele Europese Unie beslaan, en waarvoor de EU subsidie kan geven.

Transformatie

Verandering van de functie of bebouwing van het stedelijk gebied

Urbanisatie

De geleidelijke uitbreiding van intensief bewoonde gebieden, als gevolg van bevolkingsgroei en veranderingen in het levenspatroon van de bevolking.

Vergrijzing

Stijging van het aandeel ouderen in de bevolking.

Verstedelijking

De toename van ruimtegebruik voor functies als wonen, werken, infrastructuur en andere gebouwde voorzieningen.

Verstedelijkingsafspraken

Afspraken tussen Rijk en stedelijke regio's over de in die regio's te bouwen aantallen woningen in een bepaalde periode.

Vestigingsklimaat

Omstandigheden die de vestiging van burgers of bedrijven in een bepaald land, regio of stad beïnvloeden. Dit kunnen zowel fysieke als niet-fysieke omstandigheden zijn, zoals bereikbaarheid en woningaanbod, maar ook opleidingsniveau en werkgelegenheid.

Waterveiligheid

Bescherming tegen overstromingen en gevolgen van overstromingen.

Wet ruimtelijke ordening

Nederlandse wet die regelt hoe ruimtelijke plannen in Nederland tot stand komen en gewijzigd worden.

Zorgvuldig ruimtegebruik

Optimaal gebruik van de beschikbare ruimte door waar mogelijk functies te stapelen en onnodige verstedelijking van onbebouwd gebied te voorkomen.